

טו (ט) וכל המרבה. הצליטה שלפני האוכף ושללחציו המזחיקים את הרכב מלהחלק לפניו או לחציו זה נקרא מרכז שהוא עשוי לרכיבה. ואין המרכז ראוי לשיטה, אלא להסתך עליו צעת שהוא רוכב על האוכף (אטעטעלנגען). וע"ז נמקד שללח"ו שמגעו חלוק ממשאו, שהנוגע בו אינו טעון כבוס צגדים והנושא אותו טעון כבוס צגדים, אבל גוף האוכף שיושב עליו צעת הרכיבה אין חלוק בין מנעו למשאו שצגדיהם טעון כבוס צגדים. אמנם מהו אשר ירכב עליו דאמר קרא? ולריך לפסח מלת עליו כמו ועליו מטה מנשה, כלומר פסוק אליו, ששיטתו על האוכף צרכינתו הוא בין שני לדדים הגבוהים לפניו ולחציו ופסוק אליהם; ונחמת אין לשון רכיבה צכ"מ הטיבה צמיסוק רגלים דיקא (רייטען) כי ישמש ג"כ על ההנחה (אויפלענגען, אהעטלען) כמו הרכב ירך על הקשת (מ"צ י"ג) וירכיבו את ארון על העגלה (ש"צ ו') ולפ"ו יהיה טעם ירכב כאן כלומר הנחת גופו ומימכתו עליו: (י) וכל הגונע וגו' תחתיו ישמא. אמרו (דס ל"ג) מאי תחתיו אילינא תחתיו דז מואיש אשר יגע במשכנו נפקא אלא הנוגע בכל אשר יהיה הזז תחתיו ומאי ניהו עליין של זז מאי טעמא והנושא כתיב, עכ"ל. תלמודא דידן נתי סבר דמלת והנושא דענינא מלא וז"ו כפי המסורת, והא דליף מניה דנגד הנושא על הזז טעמא היינו משום דיש אס למסרת ומליין למקרי והנושא צבור"ק הוי"ו וקמ"ץ הסי"ן ונניין הכד שלא חזר פועלו מהדגוש, כמו לא דכא עד היום הזה (ירמיה וי"ד) יחד מצאו עניי ארץ (איוב כ"ד), וכמו שמוצא ונמצא הכל אחד כן נושא ונישא הכל אחד, (כמ"ס הרש"ד צח"ס, וצוה סרה תלונת החום' סס). אמנם אין דעת רבותינו לבאר לשון המקרא דז"ו, כי טעמא מדף אינה אלא מדכריהם כמ"ס הרשב"ס (פ"ו ממשכב ומושב ה"ג) וקרא אסמכתא צעלמא הוא ע"ש צכ"מ. ועיקר המשמעות המקרא תחתיו, תחתיו ממש ולא לעלינו, כדכריה צח"ס והוצא צרש"י: (יא) וידיו לא יששף במים. לרבותינו צח"ס ובתלמוד פי' מאחר זה, צעוד שלא טבל מנומאחו, והוליא הכחוש עזילת גופו של זז בלשון שטיפת ידים, ללמד שאין בית הסתרים טעון ביהא מים אלא אשר הגבוי כמו הידים אבל לא פנימית האף והפה והאוזן ופי' האשה שלמטה והקטעין. ויש לקרצ דעתם על חיצות וידיו עלמו, כי מלאנו שנקרא הצע"ס צסם אשר פרטי שבו, כמו לא תשאר פרסה שהוא שם על כל הצהמה, וכן גוף האדם נקרא ע"ש אשר היד שבו, כמו (עזרא ז') כחמאת אלהך די צידך, חית ירך מלאת (ישעיה כ"ז). ונחמת הנפש עם הגוף הוא ככלי עם היד שבו, אף שעיקר התשמיש הוא הכלי עלמו, וסיד אינו אלא כטפל אלי' לאחזו, מ"מ ומצלעדי היד אין תועלת צכלי לצדו כי רק צאמלעית היד נוכל להשתמש צכלי, ככה הנפש שהוא העיקר צחדם, מ"מ צלעדי הגוף כמעט שאין תועלת צכל כחות הנפש לצדו, כי רק צאמלעית הגוף יוכלו כחות הנפש ללאת מן הכח אל הפועל, לכן שפיר נוכל לבנות את כל הגוף צסם יד להיותו כלו כמו יד, אל נשמתו. ומלאנו עוד הוראת מלת יד על הדבר המתפשט ומתרחצ צכמותו, כמו זה הים גדול ורחצ ידים (תהלים ק"ה), וישמיו לה ידים (מ"צ י"א) ר"ל מקום פנוי, ועל המרחיצ גבול מדינתו אשר (ש"צ ח') להשיצ ידו צנהר פרת, ושפת הים והגל המתפשט צכמותו נקרא יד הירך, יד הנחל (דברים ז'), [וצוה יש להצדיל בין שם מקום לבין שם יד שהוראתו גם כן מקום, כמו ויד תהיה לך מחוץ למחנה, שהמקום הוא המתקומם ר"ל מרחצ המיוחד לדבר אשר המולא אותו ושוכן עליו, אמנם שם יד על שטחיות הדבר המתפשט צכמותו (געריימיגער ארט)], והנה שם יד על אשר האדם (האחד) ע"ש המתפשטות וההתרחצות, שהוא הוא האבר המיוחד צחדם אשר צו יכול לפשוט ולהושיט יותר מכל האצרים, גמול יד הדס (ישעיה י"א) דמרגומו ושיטי, ולזה יורה פעל ידה על הזריקה, וידו אכן צי, כי הדבר הנזקק מתפשט ומקום מנוחתו מרחק מקומי (וקרוב לווד שמענין זה לשון על יד ששמשו רבותינו (ריש דס) צאמס ווע"לע מומעט על יד מפקידה, ופקידה מומעטת על יד מעילע, וכוונתם צלשון על יד התפשטות הזמני (לייטרויס) וטעמו הזמן היחיד קרצ שצגדיהם מקלר וממעט את הזמן המתפשט צהמשכתו יותר ממונו, ופירות רש"י שם דחוק מחד צזה, ואפשר שמה הענין ג"כ יד ליד לא ינקר רע (משלי י"א) מלת יד הראשון הוא לשון עונש כמו יד ה' נגעה צי, ומלת ליד השני הוא על התפשטות המשכת הזמני, וטעמו אף שאנו רואים צעו"ר צעו וטוב לו ויללית צכל אשר ישעיה, הנה עונש מעשיי הרעים ומאריכין לו עד שזנו אחר עבד המשכת זמן מי גשמייתו, ומרגומו (דער צאזעוויכט ענטגעהעט דער שטראלע ניט) גם צזה דברי המפרשים דחוקים). והנה צכל שטחית המילוני שצגוף האדם הוא מתרחק ומתפשט צענינו, מוץ מן האינדיים המיוחדים שיש להם מוץ ופנימית שמוצא מקיפיהם הם כרוכים ומקופלים ומולומלמים צכמותם מחוסרי התרחצות והתפשטות, ואחרי שמוצא שהאדם מתואר ע"ש אשר היד שבו, שפיר נוכל לווד כי לא יתואר צסם זה רק חלק הגוף המתרחצ ומתפשט צו, לא על חלקי אצריו שהם מולומלמים צענינם מחוסרי התרחצות והתפשטות, ויחורגם ידיו (פרייע קאפערטעילע), ואחרי שכל דבר שאינו כרוך ומקופל

ומקוּפֵּל אֵלֶּה הוּא מוֹפָשֵׁט בְּשִׁטְתוֹ כֹּל גִּלּוּי לַעֲיֵן הַהִכָּרָה שֶׁאֵין צו עֵינָן נֶעֱלַם וּמִקּוּפֵּל, לִכְּנֹן אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ מִה יָדוּ בִּנְרָאָה אֵף כֹּל הַנִּרְאָה פֶּרֶט לְבִיַּת הַסִּתְרִים, וּלְדַעְתָּם יִתְרַגְּסוּ יָדוּ (וַיִּכְנַעֲרֵעֶר קֶאֱרַפְעֵרֶטֶהִיל), וְכֵּן דַּעַת רַבּוֹתֵינוּ מִצּוֹרֶתָה עַל לִשׁוֹן הַמִּקְרָא עֲמֹנוּ: (י"ב) וְכֵּן חִישׁ אֲשׁוּר יָנַע בּוֹ הֹבֵ. לְרַבּוֹתֵינוּ בְּחִ"כ לְמַדְנוּ מִמִּקְרָא זֶה שֶׁאֵין כִּ"ח מִקְבֵּל טוֹמְאָה מֵאֲחִירָיו רַק מֵאֲחִירָיו, אֵף שֶׁלֹּא נִגַּע בְּגוֹף הַכֹּלִי. וְעוֹד לְמַדְנוּ מִכָּאן שֶׁהָיוּ מֵטֵמֵא בְּהִסָּטוֹ, כִּגוֹן שֶׁסִּתְיָה קוֹרֶה מוֹטֵלָה עַל רֹאשׁ הַגִּדֵּר וְכֵּן חֲרָם עַל קִלְתּוֹ, וְהִנֵּד הָיוּ הַקָּה הַשֵּׁנִי, הוֹאִיל וְנִתְמַדֵּד הַכֹּלִי מִמֵּטֵמָה הָיוּ הַכֹּלִי טֵמֵא אֵף שֶׁלֹּא נִגַּע בְּכֹלִי וְהָיָה טוֹמְאָה הַיִּתְרָה בָּזָז שֶׁלֹּא מֵיָנוּ כְּמוֹתָה בְּכֹל הַחֹרֶה (עֲרַשׁ"י שְׁנַת פ"ג א' א' ל"ה כְּרַע הָיוּ). הִנֵּה לֹא פִּירְשׁוּ מֵלֶת צו כְּעֵינָן מֵלֶת צו כְּעֵינָן אֲשֶׁר תְּצוּל צו, שֶׁהָיוּ עַל חֲלָל הָאֲחִירִי שֶׁבְּחֹךְ הַכֹּלִי (אֲיִנְעֵרֶעֶר רֹיִם). וְלִשׁוֹן נִגְיֵעָה לֹא יִשְׁמַע בְּהִלָּטָה עַל קִרְבָּת הַהִתְדַּבְּקוֹת (בַּעֲרִיֶּהֶרֶן) שִׁתְדָּבֵק עִלָּם זֶה בְּנִגְלָם אֲחֵר, כְּעֵינָן נִגְיֵעִי בִּית וְבִית, דְּמִים דְּמִים נִגְיֵעוּ, אֲלֵל יִשְׁמַע גַּם עַל קִרְבָּת דָּבָר בְּלִי הַתְדַּבְּקוֹת מִמֵּשִׁי, כְּמוֹ וְיָנַע הַמִּדָּם הַשְּׂדֵעִי (עֲזָרָה ג' נִחְמִיָּה ז') חָה קִרְבָּת הַזֶּמֶן לָבֵד. וְיָנַע הַדָּבָר אֶל מִלֵּךְ כִּינֹה, זֶה קִרְבָּת עֵינָן אֶל אֲבֵר הַשְּׁמַע, אֲשֶׁר נִגַּע אֱלֹהִים בְּלָבָב (ש"א י') חָה קִרְבָּת הַהִרְגָּשָׁה לָבֵד שִׁתְרָגְסָה הַלֵּב מִיִּרְכָּת אֱלֹהִים. וּמִנִּגְיֵעָה זֶה הַחֲסִדוּתָה מִקְרָא דִּלֵּן יִדְבָּר, וְעַלֵּם אֲשֶׁר יָנַע צו הָיוּ, שְׂוִישֵׁי הָיוּ יָדוּ אֶל חוֹךְ חֲלָל הַכֹּלִי, וְלֹא יָנַע בְּגוֹף הַכֹּלִי עֲמֹנוּ רַק קִרְבָּת הִיד אֶל חוֹךְ חֲלָלָיו, זֶה אֲחִירָיו רַק קִרְבָּת הַהִרְגָּשָׁה לָבֵד, כִּי לִפִּי שֶׁחֲלָל מִמּוֹלָד בְּאִיר וְאֵין צו מִקּוֹם פְּנוּי מִמֵּנוּ, כְּשֶׁתְּצוּר הִיד אֶל חוֹכּוֹ, הוּא דוֹמֵה כְּמֵה מִחֲלָקִי אֲחִיר עַד שִׁתְּלַמְנוּ יָחַד וְשִׁתְּלַמְנוּ מִקּוֹם פְּנוּי לְמִקּוֹם הִיד, הִנֵּה הַתִּילּוּת הַטֵּלְטוּל וְהַתְנוּעָה בְּאִיר שֶׁבְּכֹלִי מִסְכַּת קִרְבָּת הִיד אֶל חוֹכּוֹ, קִרְאוּ הַכְּחוּצ כָּאן לִשׁוֹן נִגְיֵעָה, וְהָיָה קִרְבָּת הַרְגָּשָׁה הַתְנוּעָה וְהַטֵּלְטוּל. (וְלֹא לֹא אֲמָרוּ, כִּי חֲרָם מִקְבֵּל טוֹמְאָה מִחֲלָלָיו, רַק מֵאֲחִירָיו) וְאֲחֵרֵי שִׁדְעֵנוּ שֶׁמִּסְכַּת טֵלְטוּל וְתוֹנֵעָה הַתִּילָד בְּאִיר הַכִּ"ח מִכָּה הַדוּמָה שֶׁצִּיד הָיוּ, תַּחֲפָשֶׁט הַטוֹמְאָה אֶל הַכֹּלִי, שׁוּב אֵין הַבֵּדֵל צִין שִׁתְּלִיל טֵלְטוּל וְתוֹנֵעָה הָאֲחִיר ע"י אֲמָלְעִי צִין שֶׁלֹּא ע"י אֲמָלְעִי, צִין שֶׁהָיָה בָּאֵה מִכּוֹר לָבֵד, צִין מִכָּה כְּמוֹ, כֹּל שִׁתְּלִיל תְּנוּעָה אֲחִירִית ע"י הָיוּ תַּחֲפָשֶׁט מִמֵּנוּ הַטוֹמְאָה אֶל הַכֹּלִי, וּמִן הַנִּמְנָע הוּא שֶׁלֹּא יִתְּלִיל תְּנוּעָה אֲחִירִית שֶׁבְּחֹךְ הַכֹּלִי, כְּשֶׁהָיוּ מִתְדַּבֵּד וּמִנִּגְיֵעַ אוֹתוֹ ע"י קוֹרֶה וְכֹדוּמָה. וְיִסְבֹּד זֶה שֶׁהִנֵּחְנוּ שֶׁאֵין הַבֵּדֵל צִין הַתִּילּוּת תְּנוּעָה הָאֲחִיר מִכָּה הָיוּ עֲמֹנוּ בְּלִי אֲמָלְעִי, צִין מִכָּה כְּמוֹ ע"י אֲמָלְעִי, זֶה יִדְעֵנוּ מִלִּשׁוֹן אֲשֶׁר יָנַע דְּלֹאֵר קִרָּה, כִּי אִם הִיָּתָה הַכּוֹוֹנָה רַק עַל כָּה הַבְּלִי אֲמָלְעִי, הִיָּה לוֹ לֹאֵר לִשׁוֹן "אֲשֶׁר יוֹשִׁיעַ צו", וְדִלֹּאֵר לִשׁוֹן "אֲשֶׁר יָנַע", שֶׁמִּלְּאִוִּרָה גַּם עַל קִרְבָּת דָּבָר אֶל דָּבָר ע"י אֲמָלְעִיִּים רַבִּים, כְּמוֹ וְיָנַע הַדָּבָר אֶל מִלֵּךְ כִּינֹה, מִזֶּה יִדְעֵנוּ גַּם מִכָּה כְּמוֹ ע"י אֲמָלְעִי תַּחֲפָשֶׁט הַטוֹמְאָה אֶל חוֹךְ הַכֹּלִי. כִּן נִלֵּי לִישָׁן לִשׁוֹן הַמִּקְרָא לְקַרְבּוֹ בְּדֶרֶךְ הַפֶּשֶׁט אֶל דַּעַת הַקִּבְלָה הָאֲמִתִּית. וְאֵף שֶׁמִּלְּאִוִּרָה כְּמֵה מִיָּה הִסָּט שֶׁהִכִּירוּ רַבּוֹתֵינוּ דִּבְהַשְׁקָפָה רַחֲשׁוּנָה רַחֲשִׁים שְׂאִיִּם בְּדֶרֶךְ זֶה, כְּשֶׁדִּקְדַּק בָּזֶה הֵם קְרוֹבִים לָזֶה, וְאֵין כָּאֵן מִקּוֹם לְהִסָּטָה רַחֲשׁוּנָה רַחֲשִׁים שְׂאִיִּם בְּדֶרֶךְ זֶה, וְעַד שֶׁהִדְרִים הָאֵלֶּה לֹאֵר לַדַּעַת הַרָאִשִׁי (פ"ח מִשְׁכַּנְךָ וּמוֹשָׁב ה"ד) דָּוִד שֶׁהִכִּיִּם יָדוּ לְאֲחִיר כִּ"ח וְלֹא נִגַּע צו מִמִּכּוֹר הַכֹּלִי טֵמֵא. אֲמָנָם לַדַּעַת הַרְגָּשָׁה שֶׁסִּי הַכֹּלִי טֵמֵא מִטֵּמֵא שְׂאִירֵי מִטֵּמֵא לְאִיִּבְרִים קָשָׁה לְהַמְלִיץ טוֹמְאָה הָיוּ בְּאִיר הַכֹּלִי בְּכֹל גּוֹפּוֹ, רַק בְּמִלְּאִוִּרָה רַחֲקָה שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הַכְּתוּבִים לְדָבָר מֵהֵם, וְנִגְרָכִים אֲנוּ לֹאֵר לַדַּעַת דִּקְרָא לֹא מִשְׁחָעִי רַק מִתְדַּבֵּד הַכֹּלִי עֲמֹנוּ, וְהִיָּה מֵלֶת צו כְּמֵלֶת אוֹתוֹ, שֶׁמִּלְּאִוִּרָה עַל כּוֹוֹנָה זֶה, דְּבִכְמָה מִקּוֹמָתָה אֲמָר אֲשֶׁר בְּחִרְתִּי אוֹתוֹ (מִי"א י"א) וְבִחֹר אוֹתוֹ (ש"א צ') בְּחִרְתִּי אֶת יִרְשָׁלַם (מִי"ג כ"ג) וְשֶׁאֲרֵי מִקּוֹמָתָה אֲמָר, אֲהִכֵּן אֲשֶׁר בָּחַר צו (תְּהִלִּים ק"ה) וְשֶׁאֲרֵי בְּחִרְתִּי צו, וְיִשְׁרָוֶן בְּחִרְתִּי צו (יִשְׁעִיָּה מ"ד), וְעַלֵּם אֲשֶׁר יָנַע צו, כְּמוֹ יָנַע אוֹתוֹ, שִׁינְדֵּד וְיִטְלֵל הַכֹּלִי וְהוֹלִיץ הַכְּחוּצ הַטֵּלְטוּל וְהַתְנוּעָה בְּלִשׁוֹן נִגְיֵעָה, לְלִשׁוֹן נִגְיֵעָה מִלְּאִוִּרָה שְׂאִירֵי רַק עַל הַמִּנְשָׁן מִמֵּנָה, כְּמוֹ הַנּוֹגַע בְּאִישׁ הָיוּ (מִתּוֹלָדוֹת כ"ו) שֶׁעֲמֵנוּ הַנּוֹק הַתִּילָד מִנִּגְיֵעָה כְּתִרְגוּמוֹ דִּינִיק, בְּכֹל קִרָּה לֹא תִנַּע (תַּזְרִיעַ י"ג ד') שֶׁהָיוּ אֲזִהֵרָה לְאוֹכֵל, כִּי כֹל נֶאֱכַל יִטְעֵךְ צו נִגְיֵעָה. כִּן סָתָם נִגְיֵעָה בְּכֹלִי הָיוּ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ צו וְהִיָּי טֵלְטוּלוֹ. גַּם כֹּל נִגְיֵעָה דָּבָר בְּדָבָר הוּא טֵלְטוּל הַבָּרָה אֶל מֵה שְׂאִלָּיו. אֲמָנָם מִלִּשׁוֹן הַכִּ"ח מִצּוֹרֶת דִּקְרָא דִּלֵּן מִתְרִי עֵינִיִּים מִדָּבָר מִטוֹמְאָה אֲחִיר כִּ"ח, וּמִטוֹמְאָה הִסָּט, זֶה לִשׁוֹן הַכִּ"ח אֲשֶׁר יָנַע צו וְלִהֲלֵן הוּא אֲמָר אֲשֶׁר תְּצוּל צו, יָנַע לִהֲלֵן מֵאֲחִירָיו אֵף כָּאֵן מֵאֲחִירָיו. וּמִלְּאִוִּרָה שֶׁמִּלְּאִוִּרָה שֶׁאֵין מִטְמָעִין אוֹתוֹ אֲלֵל מֵאֲחִירָיו מֵה תִּיל אֲשֶׁר יָנַע צו מִנֵּה שֶׁהָיוּ בְּכֹלִי הִיָּה אֲמָר זֶה הִסָּטוֹ, ע"כ. זֶה הָיוּ נִטְוֵה לַדַּעַת הַרָאִשִׁי דְּבִרְיָנוּ, וְעַד לְרִכְכָּה לְהַתִּיֵּשׁ בְּדָבָר, וְהִיָּה עֵינֵינוּ בְּחִרְתִּי לִישָׁן לִשׁוֹן הַכְּחוּצ מִיָּסָם עַם הַמִּקְבֵּל בְּדֶרֶךְ אֲמָר: (ש"ו) וּבִפְרָ עֲלִיו. טֵמֵא טוֹמְאָה הָיוּ בְּאִישׁ מִיָּה הִיָּתוּ חוֹלָה חוֹלִי בְּכָד מִן הַתִּלָּים הַדְּבָקִים וְלִרְיָךְ קִרְבָּן לִמֵּת הוֹדָלָה לָשׁ שֶׁרִּפְּאָה אוֹתוֹ וְטִיָּרָה מִטְמָעִת לְכַפֵּר עַל מִטְמָעִת שֶׁלֹּא יִגְרֹם לוֹ עוֹד חוֹלִי. וְהַקֵּל הַכְּחוּצ בְּטוֹמְאָה הָיוּ בְּאִישׁ צִנֵּת נִדְמָה וְלֹא מִיָּי צֶה קִרְבָּן בְּעִצּוֹר שֶׁהָיוּ בְּעִצּוֹרָה וְלֹא נִתְרַפְּאִית מִחֲוָלִי וְטֵמֵא אוֹתָה שְׁנַעַת יָמִים צִין שֶׁחֲרָה יוֹם אֲחֵד

או כל המצבה, כי הנשים צמנען לא תהיה בהן יותר ממצבה זולתי בהיות בהן שבע יתר צמולי, חבל כי ירז זרז דמה ימים רבים בלא עת הידוע לה או שתוקיף על העת וירז זרז דמה ימים רבים אחרי המצבה ההם, הנה הוא מולי כוז האים והלריך אותה קרנן בהתפארותה כדן הז (רננ'ן): (מז) שבת זרע. פירש הראשון והלריך מן כזלי שמים מי יסכיב (חזק ל"ח) ענין ירידה ופתיחה (זאמנענערות) הלריך פורה כח דהוי זרע רחוי לזריעה שאם אינו יורד כחן שאינו רחוי להזרע אינו מועיל: (כג) ואם על המשכב. פשוטו של מקרא כך הוא, לפי שיש נדה ענין טומאה שאינה בזו שהיא מועילה את בעלה ומונעת מצבה כחצר הסמוך, לכן אשר שאמר למעלה (פסוק י"ט) טומאת מגעה, ואמר (פסוק כ"א וכו') טומאת מגע ומשכב ומונע שלה, חזר ואמר שאין בכל טומאת נדה רק טומאת ערב, לזכר כשמוכר עמה שמואל טומאת מצבה, חזר שיצא האדם על מוסבה אפילו צעת שהיא יוספת עליו, וכ"ז עשה בנגעו זו, שגם נגע צמנען וצמנען, והרי כאן טומאת מדרס. וטומאת מגע והנה קרובה אליו אפ"כ יטמא רק עד הערב: (כד) ואם ישכב איש אותה וגו'. חבל אם שכב איש אותה זרז טמא טומאת מצבה, ונכון עתה שלא זכר כזום בגדים שאין נודך להאמר, שאם הנוגע ריקן ממונא בגדים כפי שזכר ונוגע כשהיא יוספת עליו, וכל עלמו של מקרא אינו חלל להקל שלא יטמא רק טומאת ערב, זרז פשוטו, חלל לפי שלא חזר מרכז באשה סמוכה למלת הכלי, ושלא האמר שזוהי מרכז למשכב ולמונע סמוכה למאמר בנגעו זו יטמא עד הערב (כ"ז): (כה) בלא עת נדתה. לפי המקובל נקרא לא עת נדה כל י"א יום אחד שעברו עליה מצבת ימי נדה, ורק אותן י"א יום נקראו ימי זיבה כלומר שחובל להיות בהם זבה אם תראה בהם שלשת ימים רלופים חוסי הלריה מצבת ימים נקיים וקרנן, חבל מצבת ימים שקודם י"א וכן הימים שאחריהם אי"ס שופעת דם כמה ימים אם פסקו צדוק מצבה טובלצ לערב ומונעת לבעלה, ואינה לריח לא נקיים ולא קרנן, חזר חומר צדוק מצבה, ואותן שלשת ימים רלופים שבתוך י"א יום אין הבדל בהם בין שהם סמוך לנדה כגון שתרצה ביום ראשון וי"א יום וצמני וצמליצ זו, בין שתרצה אותן מופלגים ימיני נדה, כגון צמני וצמני ואחר עשר, ואמר קרא חסלה בדרך כלל בלא עת נדה, כלומר בתוך י"א יום, יהיה באיזה יום שיהיה כל שתרצה שלשת ימים רלופים היא זבה אף שהם מופלגים ימיני נדה, ואפ"כ חזר או כי חזר על נדה כששלשת ימים חלה הם סמוכים לימי נדה, ודבר חסלה חזרה המופלגת, כי זיבה סמוכה היא מליחות רחוקה ביותר, כי כל זיבת דם ז"ל ימים הוא בעלמו בלתי טבעי, כפי להיוותה סמוך לימי נדה, כי אין מצנען להיות רואה יותר ממצבה, כ"ה שיעור לשון המקרא לפי המובחר צמ"ה, ואינו כן לפי התלמוד סוף דה, והגרי"א העמיק דברי הס"כ לא דברי התלמוד, ודברי קש"י כאן תמוהים כפי"ס הרא"ם, ודברי הרב דק"א ציינו אינו מקפיד כפי"ס צמנען לדוד: (כה) וספרה לה. מלת לה מוסב על מלת טהרה, כלומר אל מה שטהרה חספור עוד מצבת ימים, ולפי"ז מובחר שפסירה מצבת ימים לריכים להיות נקיים וטהורים (זכ"כ וצמנען ע"ב) דרשו מלת לה שפסירה לעלמה. ואין פסירה זו כפסירה מצבה שצונו דמורה לממני יומא, כפי"ס רננ'ן צפ"א חומר, פסירה דמצבה שצונו הוא שיינה צפיו וזכיר שצונו, ואין כן וספר לו וספרה לו דזין שהרי אם רזו עומדים צמנען, חלל שלא יסכמור, וכן וספרת לך לזכר צמנען וספרת שלא תשכח, ע"י צמ"י ח"ח ס"י תפ"ט סק"ז, ובתפ"י כ"ז תניינא ס"י קכ"ג קכ"ד רחמיצ דברים צד: ואחר חסרה. אין לפסח חס"כ תהיה טהרה (ז"ל וזלל ריין זיין) בלתי עשיית פעולה לטהרה, דא"כ היה ראוי לומר וטהרה כשאל מקומות, ומלאמר חסרה פי עשיית פעולה לטהרה (ז"ל ווערדע ריין, אדער רייניגע זיך), ויהיה חסרה פעולה סחרת על הפועל כמו טהרה מוסמית (משלי כ') דתרגומו ודלכית (אך האנע מיך גערייניגט, אך היעלס מיך ריין), אף כאן חסרה מעשה פעולה המטהרה והיא טבילה, וז"ש רש"י (כד כ"ז) אשר חסרה חסר מעשה חסרה, ופירש"י חסרה ע"י טבילה, וכפי"ס הרלצ"ג ואחר חסרה ר"ל חסר צמים כשפסעו הטמאים, וחסר הכחז זה לפי שסמן על מה שאמר מקודם שהנוגע צמנען או צמנען שטען טבילה כפי"ס צמנען עלמה, וק"ו שהיא נשאלת צמנען עד שחל צמים. (ע"י חוס' מגינה י"א ד"ס לא נדרה, ובס' הידעים לרי"א מומנען ס"י קכ"ג), ואשרי שהטוה הזנה לנדה ככתוב כשכב נדה יהיה לה, והלריך טהרה טבילה צדקה, הנה גם טהרה טבילה לנדה מוצאת, והשתמשו צד קלי דעת; ולשון חסלה האמר בפרשת טומאה אין ענינה חסלה צמנען, חבל שירדס טבילה (כפי"ס רננ'ן ח' חס"ל), וראייה מומנען דנעמן (מ"צ ה') שאמר לו הנציח הלון ורשתה שבע פעמים צידק, וכתיב וירד ויטבול צידק שבע פעמים כדכר איש אלהים, וכן מתורגם שם חסלה טבילה, ומתרגם יצ"ע ואחר חסרה, ובחר כדן חסר ומדכי:

**מז (א)** בקיבתם וגו'. מלת בקיבתם שם הפעל וה"א לקרבה אל המלכה (ויקהל ל"ו) שנה חיו כמנהג ה"א הנקבה (רח"ע), ונאמרת ה"א נמלת לקרבה היא נוספת וכן היא נמלת לדבקה זו (עקב י"א כ"ב), ונלכדים (ל' כ'), וניהושע (כ"ב ה') היא נוספת, כמו שהעירו בעלי הלשון, אונס לא אמרו טעם על חוספוחם, ונ"ל למה שהעירו (צורח צלוליחה נא, ונמקן ושלחה, ונצטלה נחפול עליהם) על אות ה"א הגמלית בסוף הפעלים שהיא נא להורות על עשיית הפעולה נחפז ורעון, ע"ש. והנה ראיתי נמלכרש"י (ויגש ד"ר) וחתה ליתם כתיב צה"א דמשמע דיוסף נחפז להון, ע"ש. והוא נוסכים מחד לכלל זה, שהה"א החלילה בסוף יורה על עשיית הפעולה נחפז ורעון, ונמלת ליתם תנא ה"א להורות שהיתה הטויה מרעונו של יוסף שהוא מעצמו השתדל להשגת העגלות, דלכ"כ דמטווי פרעה נכד שלח העגלות, לא היה זהם סימן ליעקב נעמק עגלה ערופה, ונמלטה (כ"ט ל"ה) כאשר ליתי אוחזה והראוי אוחז צלח ה"א, אונס צאה ה"א להורות על הטויה שהיתה מרעונו של משה ומאחזתו למשוח את אהרן אל הכהונה; והנה עלם דנקות ה' הוא דנקות הרעון זו צאה לכן כתיב צאה אות ה"א נמלת לדבקה, וכן כל עסק מלחמה המעשן היה מרעון נפשו וצאהנה גמורה לכן חלה ה"א נמלת לקרבה. והנה נדב ואניסור מה שעשו לא היה רק מגדל השמחה והאהבה כמ"ש רבותיו צח"א אף הם נשמחתם כיון שראו אז משה שירדה משמים ותאכל את העולה אמרו נסיף אהבה על אהבה (עומ"ש נשמיני ותאכל על המזבח), ולהיות שקרבתם זוה היה מלד אהבה, לכן נא נמלת בקרבתם החיו שהיא נמקום ה"א להורות על פעולה הכעשה נרעון ואהבה; ועומ"ש נפנתם צורחיתה אוחזה. ורע דלהמפרשים חסר נשוא הדבור נמקרא זה, שאינו מבוחר מה דבר אל משה, ונ"ל שאמר. בקרבתם לפני ה' וימותו. הוא נשוא הדבור, ועצמו אחרי שמונו שני בני אהרן היה דבר ה' אל משה להודיעו סבת מיתתם, והוא נעצור שנמקרו אל ה' לכן מחו, הנ"מ שבקרבתם היא ליתם הסבה הגורמת, כמו איש נחשלו ימות, ר"ל נעצור מחלו, כן בקרבתם נעצור קרבתם, והיו"ו צויתומו כטעם לכן, כמו כי אהבן ה"א וברכך (דברים י"ג) יען אהבך לכן ברכך, נחום לנכד עשית זאת ואחשוד, כן וימותו כמו לכן מחו; ומלאתי לרמ"א שפי"ן, והוסיף לאמר, שהודיע ית' למשה שלא יעלה על דעמו שמונו להיותם רעים ומעלים לה', אצל נצטיל קרבתם להיותם קרובים אל ה' מחו, כי מדקדק הקצ"ה עם חסידי ויקרא נס, ומלאמר משה הוא אשר דבר ה' בקרובי אקדש; ואחרי שיחד דבור נסיע אל הודעה זו נא לענין האזהרה אל אהרן ויחד לזה מלאמר נסיע. וראיתי נמלכרש"י דף ס' שאמר, ונשח ה"א מהרה מלך גרם לון עמותא דא והוא עליז. מה כתי' וידבר ה' אל משה אחרי מות בני אהרן, ומה אמר ל"י בקרבתם לפני ה' וימותו, ע"ש. מלאמר כדצרינו: (ב) מביית לפרכת. מדר נעל המעשים אל פני הפרכת לבקו המקרא ולא הפסקו הדבור נמלכרש"י צולא ימות, מפני שהיקר טעם שלא יצא הוא מפני גלוי סכינה והוא על הפרכת צין הכרובים לכן הוסיף האמנה נמלה לפרכת (רל"ט): (ג) בזאת יבא אהרן פירש"י ואף זו לא נכל עת כ"א ציה"כ כמו שפורש בסוף הפרשה נחמס השניעי נעשור למדס, אונס נמלכרש"י רבה פכ"א (והוא צילקוט), וע"ש ציה"כ רענן) איתא, חר"י צ"ס נכל שעה שהוא רונה לננוס יכנס רק שיעבס נסדר ה"א, ונ"א נרבה ש"ס חלוה, אהרן היה נכנס נכל שעה לציח קדשי הקדשים, ע"ש והא דכתי' נמלה וכפר אהרן אחת נשנה ר"ל אחת נשנה מומייז לכפר, ולזה שינתה המורה כאן ונחנה חמלה כל סדר העבודה, ובסוף אמרה נחמס השניעי וגו'; ולרש"י הו"ל להחמיל נחמס השניעי, כמו שהנהגה בכל הפרשיות, נמלכרש"י חמלה צא"ה יום ואח"כ מה שיקריבו, כמו נמלכרש"י ונפנתם, אונס לדברי המדרש שאהרן היה לו רשות לננוס צא"ה יום מיומות השנה אל ציה"כ קדשי הקדשים עם סדר העבודה. האמורה נפרשה, שפיר לא החמילה המורה הפרשה נחמס השניעי וגו', דלאהרן מאמרה כל הפרשה, ולכן נכפל כמה פעמים נכל הפרשה שם אהרן, והוא יכול לננוס נכל יום ויום. אונס מנסקון כ"ט ואילך מנחמיל ענין מדס, להודיע הנהגה כל כה"ג ציה"כ, לכן אמרה המורה שם וכפר אהרן אשר ימנח אותו והיתה זאת לכס וגו', ר"ל כל סדר העבודה. הנמלה למעלה לאהרן על כל ימות השנה, יהיה לדורות לכל כה"ג ציה"כ נכד. והנה עפ"י הדברים האלה, מקרא ונא אהרן אל אהל מועד (לקמן פ' כ"ג) על מקומו הראוי הוא צא, דאף שאמר רבותיו שאין זה מקומו של מקרא (ערש"י ורמב"ן) ר"ל לכל כה"ג ציה"כ לא היתה סדר עצמותו עד"ו, כיון דמורי שגרי"ן טכיה"ג ה' טכילות ו"י קדושין, ואם סקדר הכחצ לא מנמלת אלא ג', אונס המקרא נעצמו הכחצ נמלכרש"י אהרן נכל ימות השנה נכניסמו לפנים, מקומו הראוי שם דוקא לא נמקום אחר, דנשאר ימות השנה נמלכרש"י לא היה אלא ג', ונציאה זו גמר אהרן סדר עצמותו הפנימית נכל ימות השנה, דכל זה נמלכרש"י אחר מקרא זה הן העבודות שצנדי זהב שאינו כה"ג אלא ציה"כ. והנה דר"ז הא דלמרי' (ציומא כ"ג) אין לי אלא ציה"כ, נשאר ימות השנה מנין, ת"ל וכסה עין הקטורת

הקדושה, שנתקשה במל' (נפ"ח מכלי נקדש) הא נשאר ימות השנה אין מזהה נמנעה עמן רק  
 זי"כ, יע"ש. ולפי המצור, כוונת המלמד נשאר ימות השנה היינו כנתינת אהרן בכל ימות  
 השנה מן מיה"כ. את הדברים האלה ראיתי בנ' ח"א ששם הגר"א, והוא ענין נפלא ומיושנים זו  
 קדר המקדלות צפ' זו בדקדק נכון, ולפנינו נפסקו ונא אהרן ידובר עוד מזה: (ח) לעזאזל.  
 רבותינו מירשוהו הר עז וקשה, מענין ואת אילי הארץ לקח, דרשוהו כמו עזז אל, אף על פי  
 שיש זיין צין איל"ף ללמ"ד, והר"י יאמר שכלל זו ג"כ ענין השגרי נמשכיתו שלא היה מביע לשון  
 ההר עד שנעשה איברים איברים ע"ד שמוחר צי"צ, כי תרגם על ושלם את השעיר במדבר,  
 ופסיר בצרף ית לפירא למדצנא דלוק ויסק לפירא על טורא דצית מדורי וידיחיה רוח זיקא מן  
 קדם ה' וימות, כשדמסורא לאחוריו רוח עזה יולא מלפני ה' ומתפרק עלמות השעיר ולא ישאר  
 עזס אל עזס, והוא כלל ג"כ במלת עזאזל, כי עזה תואר לרוח כמו צרות קדים עזה כל הליה  
 ולפי שהיה חיה נחה צאמנע הציצה נחמלפה לאיל"ף, ומלת זל היא תואר לרוח קשה מאוד בעין  
 ורוח זלפפות (תהלים י"א) והמלה מורכבת מן עזה חל כלומר רוח עזה של זל שמוננו יתפרק  
 למחיות וימות מיד עכ"ד. — ולפי שהמלה מורכבת מן עזה ומן זל, עזה על מחק הדבר וגדלו  
 כענין רוח קדים עזה, עזה כמות אהבה (העפ"י), ונחמלפה האיל"ף צה"א, כי אין האיל"ף נחה  
 צאמנע הציצה, ונא כאן להפלת הדבר, כי כל חיצה שצריכה להכבד צה"א ונכתבה צה"א, הכוונה  
 להפליג הדבר, כמו קראו לי מרד (רוח ה') להפליג המרידות, וינא צמינא גדולה (דניאל י"א)  
 להגדיל הסימה, והיה לכם לזרע לגדל המיאות (צבעלותן וכמ"ש, ע"ש). זל, הוא מענין כל  
 מכדיה הילוח, ורבותינו שמוהו ע"ד המרובע, המזלזל נכ"י, מזלזלין זו, ועסם מלת. לעזאזל.  
 לציון גדול וחזק (לור פלליגען פערשכטונג), להחנה צעיר מנהג מרסם וציון, כי תחת עבודת  
 נכבדות אשר הטועים ציני קדם היו נוהגים זו, אהנו נוהגים זו דרך ציון ומנהג במדבר בארץ  
 גזרה מקום שאין זו הגעות תועלת מאומה; כי ענין שעיר המשתלח לפי דעת הפשוט הוא (מ"ש  
 רי"ע), למה שאמר הכחוש ולא יזכור עוד את זמניהם לשעירים אשר הם זונים אחריהם אלא לה' לבד,  
 וזה כי לפי שהיו הטועים אז מורגלים לזנות זנחים אל השעירים להיות ממשלת השדים או להיות  
 להם דרך עבודה האלהות כמעשה ארץ מזרים, והיו משוטטים דמיונותם בכחו אלה הענינים  
 הנסגרים והמשפחים צעם, והיה מהר"ן האלהי כי ציוס זה הגדול והגורא תעשה המורה הזאת,  
 אשר ענינה הוא לנהוג זה השעיר מנהג הסקר וציון, תחת עליו כל עונות צי"י ופסעיהם, ולשלם  
 אותו אל הר עז וקשה ולהפיל אותו שם אל תחתית הר להפסד ונחמה, כדי לטעת בלבים שלא  
 לעבוד אלהים זולתו ית', ולא עוד אלא שהוא דבר שנוי ומשוקץ ומעמל צמנע, דכתי' והמשלת  
 את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו ורחץ בשרו במים ואחר יצא אל המטה. ולפי שהענין הזה הוא  
 למור והישרה גדולה אל דעות האנשים ושכלם הדמיוני, הרוח צמלמו וציונו, ומתוך כך מקיטין  
 דעתם ורלוס מנתו ומנהגיהם לו ומנהגם אליו, אמרו עליו שהוא נושא כל עונותם אל ארץ גזרה,  
 שכבר ישארו צה עלי עון כלל, והוא מה שאמרו שאין כח לשון לקבץ ביה"כ, וצמינא דרש"י (מולדות  
 ד' קל"ח) ציוני דכפורי לאקרבא שהוא שעיר וכו' ציין דליחו חייא צישא עקים רוחא חכים לאצאשא  
 אסטי לעילא ואסטי לתתא וכו' דלא יבז דוכתא ליה להפוא חו"א לכאצא מקדשא וכו' דלא יבז ליה  
 שלטנותא כלל, (שם ד' קל"ט) ציין לתצא חוקפיה ומילי וכו' ולא יכיל לשלמא וחתכפיה ולא אסתאצי  
 צי צי"י, (שם קמ"צ) ציין לכפייא דרג' דעשו דלא ישלחו עלי דיעקב, (וצדק קע"ד צ') אי צר נס  
 חו"ל באורח קשות שהוא ית"ר אינו עזד לו דכתי' עוז נקלה ועזד לו וגו' כגונא דא ישראל ציוני  
 דכפורי דיהצי ליה שעיר ואחשפיקו צהדי' (מעברין זו, מענין שדה שיש לה עסיקין) עד דאסתדר  
 עזד להו וכו', וצמכרש"י אמור (ד' ק"א צ') עזאזל אקרי מולות יס, ומולות יס אקרי מולות וזהו  
 דכפשא, עיין שם מ"ש מתלא אמרי' לזלזלי דני מלכא; הנה להיות שהיוק והסמיכות יגדיל את  
 הסמיכות והציון הנה אחריו, שטפל מאיגרא רמא לצריא עניקתא, לכן הכינו את שני השעירים  
 שוים צמראם וקומוה עד שאין הצדל בכל עניניהם, וכל אחד מהם ראוי לעלות לקרבן ה' כמצדו,  
 אם כן כשמתנגבים אחד כך צאחד מהם דרך ציון, יעשה צנפס רואיו רשם יותר גדול להפצות  
 מעשי המועצה כאלה, וכעין פסח מזרים שהוקדם לקיחתו לשמיטה ד' ימים, דלמרינן שם  
 צמינא שאינו ישראל שטופים צמרים צעורה זרה ששקולה כנגד כל מלות שצמורה, ונאמר  
 להם משנו יריכם מעצרות איליים והדצקו צמלות, הנה נלמו לנהוג דרך ציון צמה שהורגל זו  
 המועצה, כמה שכתב הטור (באורח חיים סימן ת"ל), ואמר רע"י מהימנא (נא ד' מ"א צ'),  
 ועלם לא תצטרו צו לאחזאם צים קלגא, דהא גרמין הוו רמאן צשוקא ואמרו כלצי והיו גררי  
 להון, עיין שם. ככה צענין הזה ההמנהגות בדקדק ציונות צשעיר, אשר תמצד להם הנפלא  
 להלכין האחרים, יעשה רשם גדול צנפסם להתרסק מן הכעור ומן הדומה לו מעצרות איליים  
 שהוא

שהוא יקור התורה הכולל תחמיו כל פרטי אזהרות לא מעשה שנחזרה (והנה דעת רבותינו שפירשו מלת עזאזל להר גבוה ולוק לריכה ציבור, כי איך נכלל בשם עזאזל מלת הר, ואף שנאמרה נמלא הר לא רמזו מירושלים הנקרא בשם עזאזל (כעדות בעל כפתור ופנח), הדבר צדור שנקראוהו בשם זה ע"ש המעשה שנעשה בו ציה"כ עפ"י התורה לא בציפור; וקדשו לומר אחר שמדריך המקראות לכוונת את הדברים ע"ש הפעולה הנעשה בו, האליל יקרא תועבה (ולא תביא תועבה אל ציחק) ע"ש מעשה המתועב, ועל חרפים לזנן אחרו (צמכרשצ"י ד' שני) חרפים ע"א הוא ואחמי חקרי חרפים, בגין גנאי כמה דתנינן צמקס החורף, והסר שנעשו עליו דברי תועבה המשתמשים את הכסף כינהו לגנאי הר המשתמשים (מ"צ כ"ג), וסתם עבודות תועבותיהם היו צינים קדמונים על ההרים כחצוב על ראשי ההרים יזחור (הושע ד'), אלהיהם על ההרים רמים וגזוהים, ולגנאי קרא אותו צמקס זה עזאזל (פערבכטונגספאלער פארט), לחזק מעשה המתועב והמזולזל הנעשה בו מן הטועים; ויש להמפרשים דעת אחרת צענין שער העשתלח, ע"י דברי הרמב"ן רבינו ומתחמ"א וסליה, והס צנוים על פרקי דר"א ומחזר ג"כ צמכרשצ"י וצדע"י מהימנא פ' זו, ואין לתפוס דבריהם אלו כמשמעותם וכפשטם, אבל הם מכלל דברי חכמים וחדושים, וכדאמור עלה צמכרשצ"י (פ' נח ד' ס"א) רזא דנא לא אחיב רשו לגלגא צר לחסדי קדישין עלינן מבימין, וכ"כ צמגיד מ"סירם למר"ק רזא דמלחא לית חבימא צעלמא דינדע ליה ולא חפשי למיקס עליה אלא ח"כ יתמכר מפה ח"ס, ע"ס. לכן נחרנו בדרך הפשט לומר ששם עזאזל, פ"י זלזול וגזוה גדול ועז (פערבכטונגספאלער), אס ע"ש המעשה הנעשה בציפור לגזוהו ולזלזלו, ואס ע"ש המקום המגונה והוא הר שהיו רגילים ציני קדם בתועבותיהם המזולזלים: (י' לבפר עליה. להתורות עליו כדכתיב והתחיה עליו רש"י מרבותיו), הסוה הכחז לשון כפרה עם לשון והתורה, כי עיקר מוצנס אחד כמ"ס למעלה (ויקרא ה'), צציחור מלת והתורה דעיקר פירושו השלכת ועזיבת הסתא (זינדענ-ענטפערונג). ע"ס. וכן עיקר המכוון בלשון כפרה כמ"ס הר"ש צ"ג, ח"ל. אכפרה פניו אסיר כעסו, וכן כל לשון כפרה ענין הכפרה, וכן כפר צריחם את מות (ישעיה כ"א), לא תוכלי כפרה (סס מ"ז), וכן כפרת העון, עכ"ד. וכ"כ רש"י שם ציטעיה כל לשון כפרה העברה וסילוק הדבר, ע"ס. ועומ"ס ציוס הכסורים: יעמד חי. יעמד מן ההפעל, ומן הראוי יועמד צבור"ק (כ"כ המפרשים); וצאמח יס נפעל עובר ונפעל מושך, אחר ונעמד להם ורפאם (ישעיה י"ט), ואחר ונעמד להם כי נסחו בו, הנפעל של ונעמד הוא נפעל עובר ר"ל צלחי קיים ומושך להצא, והמונן בו שנחלטה צאוחו הפעם, ואפשר שבעשיו שוב אינו מרובה, כי זה המין מן נפעל אינו מודבר על הזמן של עכשיו כ"א על הזמן שהוא גרידא שבו נחמה ההתפעלות (ערבצטיג געווארדען), אונס הנפעל של ונעמד הוא נפעל מושך והיינו שמעת שנפעל אל ההתחלות הוא עומד בן מלא ועד עתה בתוכוה הראי צלי שני (ער ווארד ערבצטיג), וכמשקל ונחפוך הוא (אסתר ט') כלומר שהוא עומד כך עדיין אשר ישלנו עדיין צנוניהם ציני אחשורוש כל עת שיתגרו בהם, ואין בן המדש אשר נהפך להם מיוגן לשומח (סס) שהכוונה אותו הפעם כשהפך המדש לשומח דהיינו צנהם היא שהיו מומונים ליהרר ונחפך הדבר שהיו הם הורגים את הורגיהם, זה לא היה כ"א צנהם ראשונה לבד, וכאן יעמד חי ר"ל ציהם נשאר כך צעמידה חיים עוד עכשיו ולא יעשה בו דבר (לעצמדיג געשטעללט צלייבען), ואלי אחר יועמד חי צבור"ק בתולדת פועל, היה משמעו ציהם מוצא עכשיו בתוכוה העמידה חי (געשטעללט ווערדען), וכן יחרס כל רכוש, משמח מואיש רעבו ודומיהם כולם על הפעל המחזקב המושך עוד עכשיו (רש"י), וירא דמדלח אחר קרא יועמד אלא יעמד אשר יורה על השארו צעמידה, מזה אחרו (יומא מ' ז') עד מתי יהיה זקוק לעמוד חי עד שעת ודוי דברים ואס מת קודם לריך להציא אחר; ורש"י פ"י שם דמלח חי שהוא מיותר למדו בן ע"ס. וקסה קלת דהא לריך ששוחו לעזאזל הוא למיתה כדאמר"י צח"י, וע"ס צקנן אהרן. ורש"י להסכס יוסף מלעס (ע"י צכ"ע) שהמליח כלל מדש להצדיל צננין הפעל צין אס ה"א קמולה או מתקוצת, כשהיא קמולה הוראת ההפעל פועל ופעול מעלמו, וכשהיא מתקוצת צקנן או הוראתו רק פעול מאחר ולא מעלמו, המלח לא המלח והמתל לא מתלח, צאים צקנן לפי שהוראתם פעל מאחר הוא, עליך השלכתי מרחס ה"א קמולה כי הוראתו פעל עומד לא יולא, וענינו כעין שמושך הפעולה ולא מתקבל (אויך דיך פיעל איך), ור"ל מיוס לאחי מרחס אחי מוטל אחי עליך לכלכלני, ולפי מונח זה הדין לנו דברי רצא (מגילה י"ג) שאמר אשר הגלה שגלה מעלמו, וכחצו החוס' שם דרש בן מדלח כחצו הגלה ע"ס, כי רק צקנן יתפרש ההפעל ג"כ פעול מעלמו זולת שים לו ג"כ הוראות מזולתו, אבל צקנן לא יתפרש צאופן אחר כ"א ע"י אחר, ח"ס כאן רש"י יעמד כאן כמו יועמד ע"י אחרים, ואמנם כאן צא צקנן צעבור אות הגיון שאמרה, עכ"ד. ומה יענה על הוסק המשכן (שמות מ') שאמרו עליו, ג"כ הוסק מאליו, אף שהוא צבורק תמורת הקצו

הקדוץ, פדש"י (ס"ט ל"ג) על ויציאו את המשכן, ועי' גם' ענין מדות על הוסיף כספי תש"ט רדק, ועמ"ס מהם בשם הכ"ח"ה (שמות מ'): (יג) הכפרת. פי' לשון מכסה שמים מכסה לארץ, ובהנחלתו פ' ויקהל למה נקרא שמו כפרת שומכרת על ישראל, ואמרו עוד ע"י כפרת חגי כפר לנס, ח"כ הוראת כפרת חלומות, מכסה המכסרת (ענזינידנונגם: דעקקענל): העדות, התורה נקראת עדות שהיא לעדות בני וביניהם שלוחי אהבה מלות הכתובות זה כפיש"י בתרומה, וי"א הוללות הם עדות הצריח שכן הקציה לישראל ולכן נקראו עדות הצריח, וע"ד הפשט י"א שהתורה בכלל והלכות בפרט נקראו עדות ע"ש האזכרות וההתחלות הכתובות זה (ד"א וואלדנוג), וכולל בין מלות עשה בין מלות לית, כי גם על העשה שייך לשון אהבה לשמור ולעשות, כמו ששייך גם מלות גם על מלות לא תעשה, וכבר נחזק פ' שופטים שייך הוראת שם עדות על האזכרה והתחלה: (טו) וכפר על הקודש, כל כי מלת על כאן הוראתו על עסק וענין (אין צעטערעק) כמו על כל דבר פשע על שור, ועל השטות המלוס, שבהזאת דם השעיר יסבב כפרה על כל הדברים הגופנים צענין הקדש והן סוואת מקדש וקדשיו, ח"ס אחריו מנומלת בני ישראל: (כא) לכל חטאתם, אלו אמר את כל חטאתם כמו בעויות ופשע"י ה' משמעותו דרך י"ה סדר הודו חסלה עויות ופשעים ואח"כ חטאים. כדעת ר"מ (יומא ל"ו ז') עכשיו שאמר לכל חטאתם, יורה שכל החטאים מתורה בראשונה, כי זאת למ"ד יומם על גבול הזמן שעבר כמלת אחר (נאך) כמו ויהי לשבעה הימים, אחר שבעה, לשבת אחר שבת, ללילת בני מלך מלרים, אחר לילת, כן לכל חטאתם אחר כל חטאתם, וטעמו יתורה על העויות והפשעים אחר חטאתם, וכנצנן למורי הסם, אחר שהתורה על הזויות והעדרים היאך יחזור ויתורה על הסגות, גם יש לפרש זאת למיד כמלת אל (הינני) כמו ואשה אל אחותה לא תקח, שזירה מלת אל חושבת דבר על דבר, שהאשה היא חושבת בנפשוהי' על אחותה הנפשה מקדש, ככה העויות והפשעים יחשבו צדוהי' על החטאים שהקדישם חסלה, ע"ש במהרש"א ח"א ודברי הר"ן ציטוט זאת למ"ד כל חקוקים מן הפסוק: ונתן וגו' ונשא. העויות והפשעים אינם מתפסים צד לומר עליהם שיתנם על השעיר ושישם השעיר אותם, לכן יאמרו שהיא הנפשה מהש"י, שאם יעשה הכהן כסדר זה יהיו העויות נחונים על השעיר, ושישם אותם השעיר אל המדבר ולא יהיה למכשול לבית ישראל; ולולי דמחשבתא הייתי אומר דבר חדש והוא. מלאו לשון נחיה שורה על נחיה רשות (געשטאלטענען), כמו ולא נתנו אליהם להרע עמדי, לא נתחייך לגרוע אלי' דמרגומם לא שנקי' (כיכע טוגענען), ומלאוהו גם לענין עזיבה מומם (פערלאקסענען), כמו (הושע ה') לא יתנו מעללים שפירש"י לא יעזבו דרכם הרעה, וכן נרד"י נתן רישו (ע"י שבת פ"ח ז') ולא כתיב הכרית, וכן חז"נ"ע לא שנקין, ובמהדרש"י (שמות ט"ז ז') נרד"י נתן רישו שנקי' רישיון טז, גמתי לאסתלקא מנהון. זה נהוג גם בלשון אשכנזי לומר על עזיבת עסק (אויסגעבענען דאס געשעפט), וכבר כתב הרמב"ם צורה כי כל לשון נחיה עיקר ענינו לשון הרעה, ושניהם נרדפים במקרא, כי מלאו נחיה נקול גם הרעה נקול, וכל תרומת מומם, ועיקר ענין שניהם לשון הפסדה ומנונו לשון עזיבה ולשון הגמה, ולכן המפרש יוכל לתקן כולם ע"ד הלשון; וזה יהיה לשון נחיה גם כאן, כי אחרי שאמר שימנעו ידיו על ראש השעיר ויתורה עליו (כלומר צעוד ידיו מונחות עליו) את העויות והפשעים והחטאים, חסם ואמר. ונתן אותם על ראש השעיר. כלומר צעוד ידיו מונחות על ראש השעיר יעזבו את החטאים (אויסגעבענען) יסכים בלב שלם ובנרצון גמור לעזוב אותם (ער זאל זיך אריס-געבענען, פערלאקסענען), ובמאמר ונשא השעיר עליו את כל עונותם, לרעהי' אין המכוון בו שהשעיר יהיה הנושא והעויות שהינה נשאות עליו, אלא שכל פועל ונשא מוכב על איש עמי המאחר לנפיו, הוא יהיה הנושא את השעיר על שמו צדק הוליוו אותו אל המדבר, כמלומד (יומא ט"ז) מרכיבו על כתיבו חסילו צבחה; ונאמר. את כל עונותם. הוא חומר לשעיר, דוגמת זאת חטאתם אשר עשייתם את העגל (עקב ט') שקרא את העגל בשם קמחי חטאת (זינדענערעק) ע"ש שבו נעשה החטא, ככה קרא כאן את השעיר בשם עונותם (איהר זינדענערעק) ע"י שנתחדו עליו העויות, כמו כר חטאת ע"ש שמתורה עליו חטאתו, (ואשר שנתעם זה לא אמר עונותיהם להורות על חסדים רבים וחולקים רק עונותם שם דבר בלשון יסיד מלך שהוא חסדו אשר של חסדים המתחלפים בשעיר). והמכוון במקרא יהיה. איש עמי הוא ישא על כתיבו את השעיר שהוא עונותם, אל ארץ גזרה, כלומר השעיר אשר צו התורה עונותם ישא האיש על כתיבו אל ארץ גזירה; וסמכים למידיה זה מלישנא דקרא, כי אם יזנן לשון ונשא השעיר עליו, שהשעיר הוא הסופג הכושל העויות, יספק לנו הסופג במאמר הוא אחריו שאמר ושלם השעיר במדבר, ולא הוכרח פועל השלום, ולרד"י הכושל והמפלט שניהם פועל אחד להם והוא איש עמי (ע"י רעיא מהימנא סיפסא ד ר"נ צע"ס), ועוד ונשא השעיר עליו כד רעותי (ובד' רמ"ס) ואמאי היו שלפין ליה ציד איש עמי פסוק וכו'

וכשעיר דא אחמדם מכלל ונושא כל חזנין דישראל עליו כד"ל ונשא השעיר עליו חט כל עוונותם ועוד נחר דנטיל חיוב; ואל יקשה צעניך חסרון מלת חט סימן הפעול שהיה ראוי ונשא חט השעיר, כי ים דוגמים לזה הכנה, כמו מים חצבה אש (ישעיה ס"ד), אגנים שחקו מים (איוב י"ד), ונכונה מכונה המסירה המורה מלת חט, להורות גם על כוונה שנייה שהשעיר יהיה הנושא, וכמאמרם (ח"פ ספ"ד), ונשא השעיר עליו, עליו הוא נושא ואין שאר שעירים עמו, כלומר השעיר לבד הוא נושא חט כל העוונות ואין שאר שעירים כשעירי ר"ח ורגלים יכפרו מה שיכפר שעיר המושלם; דוגמא לזה מאמר ורע יעבוד לעיר (תולדת), שחסר מלת חט סימן הפעול להורות על כוונתו מתחלפות, ולפעמים יעבוד הכז חט השעיר ולפעמים השעיר חט הכז. ויז"ע אמר בתרגומו ויפטר גזרל ית לפירא למדברא, הוסיף מלת גזרל, ולדבריו אין לורך אל החוספת: (בב) ובא אהרן אהיהם. צמ"כ ובתלמוד יומא (ע"א), אמרו ונא אהרן אהיה"ו למה הוא נא? להוציא חט הכף והמחטה, שכל הפ' כולה נאמרה על הסדר מוז' מפקוק זה, כי גמירא לן הלי"ו דחמט טבילות ועשרה קדושין טובל כה"ג ומקדש זו ציוס, ואי אמרת כסדרן לא משכחת לה אלא ג' טבילות וששה קדושין, ע"כ, ולא יכלה על דעתך שרבותיו עוקרים חט המקרא ממקומו ומוסיפין אותו במקום אחר (כמו שנראה לכאורה מלשון רש"י שכתב שם צפירושו שמשנשנין סדרא דקרא, וכן כאל כח: שאין זה מקומו של מקרא זה ע"ש), כי חלילה לנו להפך חט דברי אלהים חיים, אבל ילמדנו דזה לפרש לשון המקרא צדק שיוצן ממנו המאמר למקדש והמקדש למאמר זה. חט נפרש הפעלים הנאים צמקא שלאמין ורמץ, ולצט, וילא, ועשה, וכפר, כל הפעלים האלה חט נפרש כפעלים לויים, כדן חט וי"ו הממוצר לעצם שמהפכו לעמיד, אי"ב יהיה מעשה עולמו ועולה העם הנאים צמקא שאל"ו מאמר למקרא שלפניו, ותהי" פשיטת צגדי הצד להניח שם ולגנוס קדם אליו, כיון שאין לורך דהם עור, ונמה יכנס אח"כ לפניו ולפנים ולהוציא חט הכף והמחטה, ויפסדו לן טבילות וקדושין, אבל למדנו רבותיו דזה לפרש כל הפעלים צמקא שאל"ו לעצם המקדש, והיו"ו אינו להפך אלא כויו החזור, כמו חמה קלפת ונחטא (ישעיה ס"ד) שפי' שם הכ"ס צ"מ הויו מורה על זמן שכבר עבר קודם הפעל אשר לפניו, ר"ל וכבר חטאו, וכן ויכס חולעים ויבאש ר"ל וכבר באש, וכן ויבנקו המים כבר נבקעו כי הרוח שם חט חס לסרבה אחר שנבקעו המים, וכן גבר ימות ויחלש (איוב י"ד) פי' כבר חלש כי קודם שיוצן יחלש ויחלה, ויחא אהרן חט ידיו אל העם ויזכרם ויכר מעשות המעשה (שמו"י ט') פי' הכאצ"ע ויכר כבר יכר מעשות כי לאחר שידר מעשות הקרבנות נשא ידיו אל העם ויזכרם, ככה נפרש כל הפעלים צמקא שאל"ו, אחר שרמץ ולצט, אחר שילא ועשה חט עולמו, אחר שכפר בעדו, והיה טעם ונא אהרן אהיה"ו ופסדו גור והניחם שם אחר שרמץ וכפר גור' (אהרן קלומע וכו' נאכדעם ער זיך געזאלעט), כי אחר הקרבנות אילו ואיל העם נא להוציא חט הכף והמחטה, וזהו יתקיימו חמט טבילות ועשרה קדושין דגמירא לן, אמנם אימורי פר ושעיר המדובר מהם (פ' כ"ה), וזה חלז המעשה יקטיר, שאמר יקטיר בלשון עמיד, צאמה היו קרבים אחר הולאת כף ומחטה, ומעשיות לשון המקרא מוכיח כדעת החו"ס והכ"ס שאלה הוקדש להולאת כף ומחטה רק הקרבת אילו ואיל העם, ומולקיס על רש"י שמוקדשין לפניו גם עבודת אחרות, וכו"ס גם כן צפירושו סדר המקראות לשי' העבודות כך הוא, ושלח חט השעיר, ורמץ, וילא, וזה חלז וכל המעשה עד ואח"כ יבוא אל המענה ואח"כ צא אהרן, ע"ש, והאמת יורה דבר, (ולפ"י) מה שדרשו רבותיו מנולת והניחם שם על גביח ובגדים, היא דרשה נדדית לא לבאר לשון המקרא, כי לפי עיקר המכוון בקרא מלת והניחם שם, הי' אשר הניחם שם ומופז על כף ומחטה), ולפי הכלל שהדקשה תדרוש ואין המקרא יולא מידי פשוטו, י"ל דגם רבותיו יודו דעיקר המכוון צמקא זה כפשוטו, והוא שיצא כה"ג למקום המיוחד פשוטו חט צגדי הצד לגנוס שם ולעבול ולקדש וללבוש חט צגדי הצד, כמו שאמר אחריו ורמץ ללבוש ועשה גור והמקום המיוחד אל פשיטת צגדי לכן וגניחם שם, הי' בעזרת ישראל, ומסתמא וקרוצ ללשכה המורה אשר על גבה היחה צית הטבילה לכה"ג ציוה"כ, והיא היחה קדש ומתקדשה צקדושת העזרה כמ"ס החו' (יומא ל"א) דיה חו דלמא (ערכומים הלכות צית הצמירה ספ"ה) וכבר מלאנו שמהדבר ולהיכל ולהלן עד החיל נקרא פתח חו"ס"ו חו מזר חו"ס"ה (ערכ"י שמות כ"ט ל"ב), וכבר קרא חט העזרה שם קדש הקדשים, כמו בקדש הקדשים תחללנו (קרת י"ח יו"ד), ואחרי שלמדנו רבותיו שאחר שהגיע השעיר למדבר ילא כה"ג לקרות בתורה בעזרת נשים, הגה על ייחאמו מעזרת נשים ליכנס למקום המיוחד שבעזרת ישראל אל הפשיטה והכמיהה אחר קרא. ונא אהרן אהיה"ו ופסדו ורמץ גור' (ומ"ס החו"ס) (יומא ל"ב ד"ה ואי) למה נאמר ונא אהרן גור' אי"ב לימא, נעוה דכתיב ונא אהרן, ט"ע שלא על הסדר נאמר, ע"ש אינו מוצן כלל), ואל יקשה לנו ח"כ יחסר לנו קדש ופצילה ללבוש צגדי לכן להולאת כף ומחטה, כי צאמה דגדי לכן להולאת



כף ומחמה אם כה"ג אין רולה ליקח מן הצבור הכסות צידו לעשותם משלו, כה"ג הרא"ש בסדר  
 עזרות יח"ד, והוא מנתי דיומא (ל"ה ע"ב) דלמרי"ש שם אחר שכלתה שם עזרות לצור כהן שעשה  
 לו אמו כחונת לזכרה ועובד זה עזרות יחיד, ופירש"י עזרות יחיד היא הולאת כף ומחמה שאינה  
 לזכרה לצבור אלא שמומלת עליו לפנות את המקום לפיכך קורא לה עזרות יחיד, ע"ש, וכיון שאינה  
 אלא עזרות יחיד ואינו לר"ך דוקא כנגדי לכן שלבש מקדש לעזרות פנים, לכן לא הזכירה קרא,  
 ומדוייק היטב לשון המקרא, ופשוט את כנגדי הכד אשר לבש צבואו אל הקדש, כי רק על כנגדי הכד  
 שעבד זהם עזרות לצור והיו לריבים דוקא להיות משל לצור, על אלה הקפיד קרא להביאם ולגמס  
 שם בקדש, אמנם לבישת כנגדי לכן להולאת כף ומחמה שאינה אלא עזרות יחיד, והיה צדשות כה"ג  
 לעשותם משלו, וזה לא דברה התורה כלל, והשאירה לנו ע"פ, ומה דנמירא לן הלי"מ דלריב"ש ה'  
 מצילות ועשרה קדושין, ונר"ח זה להצין דברי רבותינו אשר בהשקפה ראשונה הם תמוהים מאלד,  
 כי צח"כ רפ"ו אמרו, וזה אהבן אה"מ, כל הפרשה כולה אמורה על הסדר חוץ מפרק זה, ושם  
 צח"כ פס"ס איתא להסד כי אמרו שם מנין שכל הפרשה אמורה על הסדר ח"ל ויעש כל אשר זה  
 ה' א"מ והם קותרים וא"י; אמנם לפי המבואר שיש במקרא וזה אהבן אה"מ שתי כוונות, לפי  
 הדש ולפי הפשוט, דבריהם מיושבים, כי לפי הדש דקרא, וזה אהבן אה"מ, מהולאת כף ומחמה  
 ידבר, ע"כ שלא על הסדר אמרו, למסרן הקדושין והטבילות, אלא לפי הפשוט שאין המקרא מדבר  
 אלא מפשיטת כנגדי לכן שם משל לצור דוקא ומגמלהם שם, אמנם לכניסתו לפנים להולאת כף  
 ומחמה שיכול להיות מנגדי לכן משל עליו רק ע"פ ה"ל"מ, א"מ גם מקרא זה אינו יולא מפשט  
 קדורי המקראות, ולדעת הגר"א שהזכרתי צריש הפרשה שלאחרי צענמו היה רשות ליתכן לפנים בכל  
 יום ויום, ובכל ימות השנה היתה גמר עבודתו צביאמו אה"מ, וקרא וזה אהבן אה"מ צמקומו הראוי  
 לעבודתו, שכל ימות השנה, יע"ש דבריו המאירות את העינים, גם זה דברי הח"כ מיושבים על פשוטם,  
 דקרא ויעש כאשר היה ה' א"מ לא ציו"כ חיי"י (דלא כה"ג רפ"י שם), אלא בכל ימות השנה חוץ  
 מיה"כ, וזה שפיר אמרו שעשה אהבן בסדר המוכר צמורה; ויתכן שעל כוונה זו אמרו שם צח"כ שלא  
 היה לזכר כנגדים אלו לגדולתו אלא כמקיים גזירת מלך, להורות שאף צביאמו רשות דהיינו צמ"כ ימות  
 השנה ג"כ לא התלבש כנגדים לשם פני טלונות: (כ"ט) האזרח, מלך דליאמו משרשא וגזעא דישאל  
 (מכרש"י אמר ק"ג): והגר, זה גר לך, ובמכרש"י (יחזר ד' ע'), גר אע"י להחזיק בזה  
 דא עלאה קדישא כיון דצ"ק עמיה ואצמיהו גר אקרי כמלך דשוי מדוריה בזהר דלא ידע מקדמות דזה:  
 והגר הגר, כל לשון גר הוא אדם שלא נולד בזהר מדוריה אלא בא מארץ אחרת לגור שם (רפ"י  
 צמקמ"ס), ולר"ק גר מנתי ע"י שרשו גר וענינו שזכר גר אחרת, פנעמים הוא עכ"מ וקניל  
 עליו שלא לעבור חליים, ויש צמקמ"ס והתייחד, והוא שהזכירנו התורה על פנין המלות, והראש"י  
 (פי' לך) אמר הא"ש שיש לו משפחה הוא כסע"ף הדבוק בצדק, לכן נקרא אורח כעשם אורח  
 רעין, ומעם גר כמו גרמר שנתה משרש מקום גדילתו, ולר"י שרשו גר מן הכשולים מלשון  
 חכמים גורר אדם מע"ס, גרר אצמריהו, וכן מגררות צמורה (מ"א ז'), כי כלי המגרה נמשך מלד  
 ללד, וכן הגר מתגורר משה לפה, ויש ג' מניי גרים, הא' שגר צפיר איה ימים והולך לו, והב'  
 שהתיישב צפיר ורוב צמקמ"ס הראשונים וזהו גר חושב, והג' שהתיישב וקבל עליו תורה ומצוה  
 והיה כאשר תלחזת הארץ וזהו גר לך, ועליו בזהר והגר הגר צמקמ"ס, להבדילו מן הגר המתגורר  
 על איה ימים ומגר חושב, וכן נהגה בכל המקומות כמו וכי יגור אהבן גר ועשה פסח לה'  
 (שמות י"ג), תורה אחת יהיה לכם ולהגר הגר צמקמ"ס (שם מ"א), עכ"ל, ומלך דבריו ממש  
 (משפטים כ"ג) וינפש נן אמתך והגר, שאינו אלא גר חושב ע"ש רש"י ובמלחמה, אף שיש לעורר  
 ע"י ומקומות אחרות, ולפ"י אין לפרש הגר אהבן לשון דירה לזכר כ"א לשון התחברות שהתחבר  
 אהבן להיות שיה כמותם בקבלת הדת, כי שרש גור יורה ג"כ על אפיסת האפורים ופזורים יחד  
 כענין יגורו עלי עזים (תהלים כ"ט), ולשון אפיסת ישמע גם דבר אחר המתאסף ומתחבר אל  
 איה מקום, כמו ואספתו אל חור ביתך, אף שאינו אלא צהמה אחת כשיחבר ומקום ההפך  
 למקום המשוחר יאמר עליו לשון אפיסת, וכן ואין איה מאסף אורח הניחה, וכבר ישמע המקרא  
 אל הגירות וההתייחדות לשון התחברות, וזהו הגר חליים וקפסח, וכל עוד צמקמ"ס מלה גר על  
 הכתוב צמקמ"ס ישרא, כי כל עובד את ה' הוא חמיר צמקמ"ס פנימית, כי תלחזת נפש הצהמה  
 משחוקקות חמיר למלא תלחזת צמקמ"ס ומאכלות אסורות וכדומה, ומלד נפש המשכלת הצמקמ"ס  
 יחבר עליהם ע"פ התורה וכדש אהבן כל ישרא לעשות כפסח, לכן מתארים הצדיקים בשם  
 גזורים, ה' עומך גזור החיל (שופטים ה') ולנעמי מורע איה גזור חיל (רות ז') וצמקמ"ס  
 איהו גזור הכוונת את ישרא, ואם הישראלי שלא טעם מעולם טעמי דאסורי, בהשמו מלשעם  
 אהבן נקרא גזור ואיה מלחמה, מכש"ל הנכרי שמועריו טעם טעמי כל האסורים בזהר, כי לא  
 חזר

יין (ד) דם יחשב. ערשײ ווארײ ווײל (נצנים ק"ח ז') שזא לטורות ששמוט קדשים צומן מין  
אף על פי שלא נחזוין לשמוט קדשים אלו להטם, וטעם דם ימאז לאים האוה דם  
מסך, אף על פי שזה הסם צומחצמו כדס הנשפך לא כקדשן, מכל מקום מייב, וכן כתב הרמז"ם  
צפ"ח ממעה"ק ה' פ"ז, ועי' ח"ט סם ובלסם משנה: ונכרת האיש וגו'. ובשאלר מקומות אחר  
ונכרתה הכנסה ההיא, כי הכריתות שנתורה הס על שטסה אופנים, יש כרת לגוף לדור, ויש  
כרת לנפש לדור, ויש כרת לשניהם לגוף ולנפש, כרת לגוף לדור יהיה צנים או צינים, כי מי  
סוהו לדיק ורובו זכיות ונכסל צעברה של מיוז כרת ימות צנלי ימיו וזה כרת של שנים, וכרת של  
ימים אוה כגון זקן שעבר על מיוז כרת ימות לגי ימים כמו שאמרו מו"ל מת ליום אחד ה"ז מיתה  
של זעם לגי ימים מיתה של צהלה לגי ימים ה"ז מיתה של כרת, ועל כרת זה סוהו לגוף נאמר  
כאן ונכרת האיש כלומר שיקרת גופו צנים או צינים, אזל נפשו סהיה זוכה צעולם הכשמות;  
כרת לנפש לדור אוה מי שסמט צעציה ממורה של מיוז כרת וסיו עונותיו מרובים מוכיותיו,  
עונס הכרת מגיע לנפשו לאחר שנתפרדה מן הגוף, ועל כרת זה נאמר ונכרתה הנפש, ואפשר  
שזה אין סוהו כרת לגוף ולפעמים ימיה ימים ארוכים וסיי שלום; כרת לשניהם לגוף ולנפש אוה  
לעוצה צעודה זה, ועל זה נאמר הכרת הכרת הנפש ההיא ואח"ל הכרת צעוה"ז סכרת לעוה"צ  
שיכרת גופו ונפשו סערד מעוה"ז ומעוה"צ (כ"ט): (י) ונחתו פני בנפש. מ"א וסחן רבזי,  
ויצ"ע וסחן ית פגוייתח לעוסקו צצר נס הוהו, וסוהו למס שאמרו צמ"כ ונחתו פני פונה אפי  
מכל עסקי וועסקו צה, כי אין הדעת מתיישבת לוור שונתנית פני ה' יומשך הרע רק העוב  
צסלט לכן מירסוהו לסון פניו' ואמרו המפרשים מלת ונחתו מלשון עזיבה כמו ולא נתן סיסון  
עצור, וירלה אעצוב פנייתי סהיא סמיד לטובה לעסקו צה (ק"א), וכבר העירתי למעלה (צונת)  
אחס על רשע) על לסון סתניה לטורות העזיבה (אויפגעצען, פערלאססען) ויהיה טעם ונחתו  
פני, אעצוב פני סגמתי צחים הלזה (מיינע אויפזיכט אויפגעצען, מיין אנטליץ וועגונערנען),  
ונסכרת סגמתי מלס סהס מעוהד למקריים, כאחרס צמדה"ע וירח קט"ו (א) ססכרת פניך יסכלן  
מכלן סלין הקצ"ה עושה רעס לסוס ארס אלס כסאליו מנשית צו אוה כלה מלחלי: (י) אישר  
יצוד ציר. לנצותיו (סולין פ"ד) מיוז כסוי דס אוה גס צסלין צסס לידה כגון אורחין וסכנגולין,  
דצינר סססו צסוה סדק סיה ועוף ללורס, ונלמח אין דעת רבתינו רמוקס מלשון המקדל ענמו.

כל יד ישתם גם על המחוק והמאכל. כמו וגם לזה לא עשו להם (צא י"ב) לזה צרך אצרך (תחלים)  
 קב"ל והספד מנחם להם חס הלידנו (יהושע ט' י"ב) ר"ל הכנת מזון, כן יש לפרש יד יד, יד,  
 ידיו לו מזון ומאכל ומחיה ועוף, ופעם שכינה הכתוב כאן בלשון לידה לעורר את האדם על מיעוט  
 אכילתו הנצרך, ערש"י ומשפך להוסיף בפעם שהוליד הכתוב כאן את הכנה המחוק והמאכל בלשון  
 ידיו ליד, כי שם היה כולל גם הכנה, כאמרו (תולין ע"ה) מקרא דחם הים אשר תאכלו מכל  
 הכנה, וכו"ה בפסרי פ' ראה, וכן מובא (בראשית ח') תולא הארץ נפש היה בהמה ורמס ומיתו  
 ארץ, דמלת היה הוא הכלל ומתניו הפרט, ולפי"ז אם לא היה מחזיר כאן לשון לידה היינו מוסיפים  
 לומר דבהמה בכלל היה דקרא היה, וגם דמה עמו כסור, לכן אמר לשון לידה, שאינו רק בחית  
 הטרה והיער שיש צמין לגדל, לא בהמה: ובסודו בעפר, אמרו (צח"ב ובמולין פ"ה) ובסוד יכול  
 יבטו צאננים או יספה עליו את הכלי חיל צעפר, מנין לברות זבל הדק וכו' תלמוד לומר ובסוד,  
 ופי' שיש נדרס מכלל החיט ושפך דמו ובפסר יבטו דהוי משמע לא צדקד אחר, ללא כתיב  
 בכוי חלל לנחש עפר אבל השתא מדרש ובסוד חלמי נפשיה, ע"כ. וביאר צעל קרבן אהבן את  
 דכריו, דכשלאמר המכסה ואחר כך אמר הכסוי אז לא נוכל לפרש בכסוי דבר אחר זולת המכסה  
 שאמר, בזה אלו יאמר צעפר יבטו דלא בהכרח הדך יבטו לעפר, ואין לנו להציא מכסה אחר  
 חלל עפר, אבל השתא דכתיב ובסוד מובל צאור בהמה יבטו הרי נוכל לפרש ובסוד למודי בכל  
 מה דצעי לכסות, יערש. ואשר אני אחזה דעת רבותינו בזה מיוסדת על משפטי הלשון, כי בהמת  
 יש לחיות כל ממלא וממלא סדר מיוחד, ד"מ כתיב (מ"א כ') ויאמר אם לשלום ילאו תפסוס  
 חיים ואם למלחמה ילאו חיים תפסוס, הנה חיות תפסוס פעל (ווערדוס) ותחת חיים תפסוס  
 הפעל (דווערדוס), ובלה"ק פנמים שיקדים הפעל לתארו ופעמים שיקדים תאור אל הפעל כפי  
 אשר יהיה עיקר כוונת האומר, ומהנה כח המאכל הזה ועיקר כוונת האומר ע"י סדר החיות,  
 פעם יאמר תפסוס חיים ופעם יאמר חיים תפסוס, כי אם לשלום ילאו חין בזה מדוע שלא  
 יענינו ואף על פי כן היה לתפסוס, לכן אמר תפסוס בראשונה שהוא עיקר הכוונה; וחולם אם  
 למלחמה ילאו חין ספק שיתפסוס חלל אף על פי כן היה להציגם בחיים לכן אמר חיים תפסוס,  
 כמ"ש ר"מ בנתינת שלום, וכבר העירותי ע"ז בירא בהמה שנאמר שם פעם בן לשרה ופעם ולשרה  
 בן, עומדכרש"י ויקרא י"ד ז' יעשה שלום לי שלום יעשה לי. וכן כאן חילו חפס המוקרא בלשון  
 חללה מלת צעפר, אז היתה עיקר הכוונה זו, ולא היה ראוי אל הכסוי רק ממה שיש בהוראת  
 מלת עפר בהנחה ראשונה דוקא והוא עפר הארץ, אבל כאשר הקדים פעל ובסוד הורה לנו בזה  
 שעיקר המכוון הוא בפעולת הכסוי רק שהיה הדם מוכסה, ומה ידענו שזמלת עפר המאומר  
 במלאך המכוון זו כל הדברים שצריך מושאל יקרא עפר אף על פי שאינם מעפר הארץ כמו ועפרות זהב לו  
 מאלו שיקראו הדברים הקדים בשם עפר אף על פי שאינם מעפר הארץ כמו ועפרות זהב לו  
 (חיוז כ"ח), ששה לעפר הארץ בצמיחת הקטנות, וכן יקרא עפר מה שהיה ראוי לקרות אצב,  
 ואבות אותו עמון היעז עד אשר דק לעפר שהנחתו עמון היעז הוא דק כאצב, גם יקרא עפר  
 מה שהיה ראוי להקראות אחר שהוא מדבר הנשקף כמו וישרפם מחור לירושלים ונשא את עפרם  
 (מ"ב כ"ג) ושם וישרוף אותה וישרף את עפרה, ויקרא ג"כ עפר מה שהיה ראוי להקראות דשן  
 שהוא משפיר דבר שמונח כמו מעפר שריפת הטעם (מערבד י"ב), ודע שבשם עפר חין העי"ן  
 עיקר שרשו אצל יקורו שתי אותיות מה שבלשון המפורכות (מערביצטן), לערבעקעללט, לערשטיצטן,  
 ומה המלקים הקדים שהולדו מורכבת מהם, ושרש ער משמע ג"כ הוראת גידול הלומים והפירות  
 (פ"רובצאל), ולזה אמרו רבותינו מה עפר שהוא מיוחד שנגדל למחים ומכסים זו אף כל דבר  
 שנגדל למחים ומכסים זו, ילא דבר שאינו נגדל למחים חין נמכין זו, לכן חין נמכין צעפר  
 המדבר שהיה ארץ מלחה ואינה מלחמה, וצפ"ו ד"צ צית כור עפר המכוון צעפר להורות על  
 הקדקע הראוי לזריעה, וצ"ו יתבאר שאל דרשת רבותינו כמו צפססים (ד' מ"א) על פסוק ונשל  
 מנושל צמים שאמרו צמים חין לי חלל צמים שאל נמסקין מנין חיל ונשל מנושל מ"מ, (ובר"י)  
 פ"ח דגיטין) אמרו ונתן צידה חין לי חלל צידה גבה חלילה וקפייס מנין חיל ונתן מ"מ, ואמרו  
 עוד הנולד ממלא צידו הגביה חין לי חלל ידו גבו חלילו וקפייס מנין חיל הנולד ממלא מ"מ,  
 שכוונתם בזה שאם היו הפניות האלה קודמות לפעל היתה עיקר הכוונה עליהם, ולא היה הנשול  
 אסור רק צמים לפי ההוראה הפערית לצד (וחססער) ולא בשאר נמסקין, וכן נתינת הגט רק  
 באצב היד ממש (האלד) וכן מליאת הגנבה, עכשיו שהפעולות קודמות לשמות, הנה עיקר המכוון  
 על הפעולות לצד, והשמות יתבארו לפי ההוראה הכללית שצבן, כי שם מים כולל כל דבר הכול  
 (כמ"ש צבא), ושם יד יורה ג"כ על כל מה שהוא צדשות האדם לעשות זו כמסור כמו ויקם את  
 כל ארנו מידו, (ומלחמי צה"י צמינה מקוננת) (צ"ח ד' י"ד) שהציא בשם מורש"י ארנו בשם  
 המעיינים

המעשיים שהעוררו ע"י). הגה התנזר כי כל דברי רבותינו נכוחים הם למציני הלשון וישרים למוצאי דעת מהפסטי: (שו) גבלה ושרפה. יתכן שאין וי"ו וי"ו המעלות כלומר או ערפה, כי אין הערפה ממשלה כלל, אבל היא וי"ו המעצרת, כלומר צע"ס שים זה שני ענינים אלה הנכלות וגם הערפות, כי יש מצע"ס שפעם זה מעשה הנכלות, והיינו אין צאכילה לא חיסור ולא מומחה, רק כמלמדך אליו גם ענין הערפות, כגון מעלת העוף שמוטתה במליקה, שצדק מולין הוא נכלה, ונמשלת העוף מותר צאכילה לכהן, שהמליקה נמשלת העוף הוא במקום שמיטה צדק מולין; ואם נמשלת העוף מנאלת חסר מליקה, אז היא נכלה גמורה ומנאלת צבית הנלעגה. כ"כ פי דקרא אליצא דר' יהודה (זכמים ע'), דמליקת קדשים נטרפה אינה מולאה מידי נכלה, וכר' יוסי דהתם ק"ל דדוקא שמיטה הערפה מותרת מידי נכלה ולא מליקה. ורש"י שכתב דמלת טרפה נא להלוא נכלת עוף טמא, הוא לר"י דהתם, דגם מליקת הטרפה מותרת מידי נכלה, ולית הלכתא כיוותיה, ולר"י לעצמי עוף טמא מנאלת חסר יליף, וע"י מה שכתבתי דזה נפרכת אמור, כ"כ ס':

**יח (ב) ואמרת אליהם** טעמו כאלו הוא ואמרת אליהם בשמי אני ה', וכן קדושים תהיו כי קדוש אני, ואפשר שהטעם, כי נאלת מעשה מלפני ה' צלל מקום וילא ודבר אל בני ישראל את אשר ילוי חסר לר"י לומר להם דה אמר ה', כי ידוע להם כי דמו ידבר צו ומלחו על לשונו ולא ידבר מעלמו, וכן במקומות רבים נצות כן ידבר עמו, כמו והיה אם שמוע תשמעו אל מותי אשר אנכי מורה אחכם היום ונחתי מטר ארנכם, ונחתי עשב צדק, ואין מעשה הטוב מטר ע"ס הארץ וסולת מים ע"ס מולת ומלמית עשב צדק, חלל הש"י, וכן לא נתן ה' לכם לצ לרעה, ואוליך אחכם צמדנו, להם לא חכלתם ומים לא שחיתם למען מדעון כי אני ה' אליהם (רעצ"ן), וענין צבי חנא כ"ט ה' צלמען מדעו כי אני ה', ובהאזינו ל"צ ל"ס כי אני אני הוא, וצ"ס ואלא וידעתם כי אני ה', שאלת אני הוא שמו של הקב"ה, ונקרא אני להיותו סבת כל הסבות ועלת כל העולות, והוא שם המפעל והאלהים אלה לידו, שפי' סבה, וטעמו כאן הסבה הראשונה הוא גם כן ארון כל המשגים עליכם, וכיון שאין מלת אני כאן מלת הגוף המדבר צדו (חיד) כ"א שמו יח', שפיר יכול מעשה לאמרו, כי אין מעשה דזה רק כמוריע לישראל שהממחר צדס אני הוא צלמנו הקרא ה' אליה: (ה) וחי בהם. מ"א ויחי צדון למי עלמא, וממקומו הוא מוכרע שעל מי הנפץ ידבר, כי חיד יאמר אשר יעשה אחת האדם ומי צדס כל' שצממית המקום והמשפטים שצמורה יחיה האדם יותר מצממית מוקי שאר אמונות, וה"ו דבר נגלה הכז, כי לא יחיה עומד המורה פיים הצממיים יותר ארוכים מולתה, אבל אין ספק שעל מי הנפץ ידבר, ולא על מי הגוף, והוא אחד מן המקומות שהחכר סבר הכותבי צמורה (ר"י אלנז): (ו) לא תקרבו. אמרו צמ"כ אין לי אלא שלא יגלה מניין שלא יקרצ תלמוד לומר ואל אשה נצמדה לא תקרבו אין לי אלא דה מנין לשאר עכיות שהם צבל תקרבו ח"ל ולא תקרבו לגלות, וי"א צאצות דר"ג איו היו סייג שפעשה תורה לדבריה שנאמר ואל אשה נצמדה מומחה, יכול יצמקה וינשקה וידבר עמה דברים בטלים ח"ל לא תקרבו, וכ"ס הרמב"ם (כי מאל"ס) דחזק וגשוק דרך תלוי אכור מה"ס, והרמב"ן בהשגותיו לכה"מ (מלוה שריג) הקשה ע"ז, דלשון קריבה לאשה איו רק על הנציה כענין ואקרב אליה ולא מלמתי לה בתולים, וכתב ואקרב אל הנציה ותבר ותלד בן, וכן היו נכונים לשלשתי ימים אל תגשו אל אשה, לא מנעם רק מנציה מופני שהפולטת ש"י צבלישי טמאה, וכן אשה אשר תקרב אל כל בהמה לרצנה חותה איו חלל קריבה של רציעה יעו"ש וצמג"א, ולדעתי אין ראיותי מוכיחות, כי יש הצדל גדול צין קרב לגש, כי שם קרב הוגח על הקריבה הקלה, שנחקר דבר לדבר אחר שהיה רחוק, אבל אפשר שהוא עדיין רחוק ממנו חלל שאינו רחוק י"כ כמו שהיה, דל"מ היה רחוק ממנו מחלה עשר מילין ועכשיו הוא רחוק ממנו שמוע יאמר עליו מקרב אליו צדק המרחק שהיה צביהם צמחלה, חונס שם גש הוגח על הקריבה צמחלית, שנחקר כ"כ עד שאפשר לו ליגע צדק שנחקר אליו ושאין קריבה אחריו, אמר כקריבם אל המלממה והיינו אל הספר הסמוך לארץ אויב ולא צמלממה ממש, והיה העיר הקרובה אל המלל אפשר צמחיה העיר רחוקה מן המלל כמה מאלת פרסה ואפ"ס לודק זה לקראת קריבה צדק שאר העכירות שהם יותר רחוקות, חונס מלשון גש אמר גשה גא ושקה לי צני, גשו גא אלי ויגשו, שהעירם למחקרנו עוד יותר ואף על פי שהיו כבר קרובים אליו (העראניקקען), והקריבה אל הכהן והביטה אל המזבח דהיינו שהנעלים עושים ההקריבה אל הכהן והכהן מקריבה עוד יותר אל המזבח, וכן אחד נאמר יגשו ורוח לא יצא צביהם (איוז מ"א) שפי' יגשו דציקה מנעית וקרבה מוחללת (פי' רש"י) ומה ישמרו רבותינו מלת גש על המשמות (צנעאשטען) דלחיל צמר גשחא (מולין קרי') נעמיים העור ציר, והאידנא דשכיחא גשחא (צ"ו מ"ב) צני אדם המשמשים ומחששים צממיות

זממנוניות, ונשתרצב לשמור צארמי גם על הגיסה כי יגם שור חרגמו היחושלמי יגיש, ולזה צמית  
 שלא היה המכוון רק על הסירה מפליטת ט"ז דקדקס החורה בלשונה לומר אל חגשו אל אשה  
 שהיא הקריצה המוחלטת, והשכיל חונקלם שם לתרגם לא תקרצון לזר אחתה והיינו תשמישים,  
 וכתיבם לתשמיש דערים, אמנם יש מקומות שבה גם לשון קריצה על הציאה כמחכר למעלה, כי  
 לשון קרצו מלאכיהו גם כן בקלם מקומות על הפגיה והגביעה המעשית כמו לקרצה אל המלכה,  
 לכן על מלאכר ואימולך לא קרצו חליי שפיר אמרו (שם ברכה) משמור ידים היה, ע"ש. אמנם  
 כאן צעירות מדלל אמר לשון קרצ לא תגלה פרוה חבל הסוף לשון לא תקרצ, שפיר יאמרו  
 רבותיו שבה לסורות על הקריצה בלתי מוחלטת הכורח לשון קריצה ברוצ המקומות והוא כאן  
 לדעתם המצוק והמסוק וכדומה: לגלות ערותה. להיות שצדוק מין האטמי אין כונת זוגם להסיק  
 רלן קורם כ"א לתענוג לבד ובהיות שאל הכשר מוכן מאל, והסרהור והתענוג צו רצ מאל, הנה  
 כלשר קורם כ"א לתענוג שנים שחזרים בלתי איסור ירצה הסרהור ומצור צניעים לתענוג לבד, וצק  
 חנו ולא יסרו ונאלה הארץ ומה, לכן אמר נגלות פרוה כי אמנם תענוג הגלוי בלצד הוא  
 המכוון ברוצ (רע"ם): ערוה. רע"י פי כל לשון פרוה גלוי הוא, והיינו יורדת לתיצה לשם דבר  
 כמו זעור מגזרת זעה, אמה מגזרת חס, וכבר טענו על זה חיד נוסל על אותו מקום המכוסה  
 לשון גלוי, ועוד שהכתוב חומר נגלות פרוה, ולרצ"ע פרוה דבר המגונה והוא שם דבר לאחור  
 המקום, ולרצ"י הוא לשון שפיכה מענין ומער כזה, לכן חזרים שגלשם שאינם תשמישים חלל למשק  
 שהם הנקבים התחתונים שגלשם ואשה נקראים פרוה, ואינם דומים לנקבי הסה האף והאחין, שטועים  
 באלם גם לתשמישים אחרים, אבל התחתונים שהם אינם חלל למשק נקרא פרוה ע"ש תשמישים,  
 ולדעתי שם פרוה פי אבר הזוהר והדבוק, כי שרש פרוה הורחשו ג"כ ענין דבוק ומצור כמו פרוה  
 על יחור (יטעיה י"ט) ע"ש רש"י, וכן וקיר פרוה ענן (שם כ"ב) ע"ש ב"רש"י ותרגום, וכן ותעברה  
 כחצת רענן (תהלים ל"ז), והוא רגיל מאל בדברי רבותיו (מולין מ"ז), כדללה הכבד ומעורה  
 בטעסין פי מעורה דבוקה, ובציגה ב' מעורין צדידן, (יבמות כ"ה) הפרה זו הכנסת העברה,  
 (ובימות כ"ד) כמעט איש וליות, כאיש המעורה בלוייה שלו, מוצא דעתם שהמעור הוא הדבוק  
 והזוהר שצין איש לאחור כענין רצק בלשנו, ושפיר הונח על אותו מקום שהזוהר והדבוק צו שם  
 פרוה; וקרצו לומר כי שם עיר (שטאדט) המונח על קרצו צמים רבים למוטש חלם ג"כ ענינו  
 מזה כי תפסת העסקים ומצוי אשר צניעים הם אחרים דבוקים יחד. ומלאכר חכמי אמת מוואג  
 ענלה, הכורם שצדו שאלה יסתלק מ"ו מאלה אז פרוה חזק כי והכורם שיקתלק אלה מעל צנין  
 אז פרוה אמר כי ואמר ע"ז נספחא דלגינותא (סוף פרק קמא) ווי למאן דגלי עינייהון, יכסים  
 מאל לצדי צדידור מלת פרוה: (ז) ערות אביך. אביך ממש, ולחייב עליו משום פרוה אז יחד  
 על אהרת משכב זכור, וערות אביך. בלשו שגינה אשה חזיו, דהיינו חוסת או מוסרת חזיו,  
 שאף על פי שגינה אשה חזיו אמו היא, ומזר ואמר אמר היא וגו' להגדיל ולעשות סקילה בלשו  
 שגינה אשה חזיו. פרוה חזין היא, לסורות חיוצ בלשון חזיו אף לאמר מיתחור, כ"ה פירוש  
 דהקד מקראות לרצק (סנהדרין כ"ד) דהלכתא כותמיהו, ואיני רואה דבריהם חלם רחוקים כ"כ  
 משפוטו של מקרא עד שנטע מדבריהם ולפרש המקרא כדברי יסיד שאין הלכה כמותו כמו שפלה  
 ע"ד הרא"ם בזה לדעת רש"י: (יב) שאר אביך היא. נראה לי שהוא סמיכות המסובב אל הסבה,  
 ר"ל תפסת חזין היא שארך כי להיותה אמות לאביך שהיא חלי צדור (בבבא מציעא ס"ט) דהעלתך  
 ותיניה יחד הם כגוף אחד, ואז עם צנו הם צלי ספק כגוף אחד לכן היא שאל גם לך, שאלה  
 צן לאחיה (ובקדושין כ' י"ט אמר להדי' שאלה הערה), ומוכרחים חנו לפרש כן, דהא אל שאר  
 צדור לא תקרצ אמר קרא, ומה לנו בהיותה שאר לאחיו אם איננה שאר חליי, וכן שאל אמר  
 היא שאליו ר"ל תפסת אמר היא שארך, ובזה שפיר אמרו (ב"ב ק"ט ז') מנה דשאלו זו האז,  
 דכתיב שאר חזין היא ע"ש כלומר מדחיין לאמות האז שאר לכן מכשי' שאלה ענלו הוא  
 שאר לבנו כי אמות האז איננה שאר לבנו רק מאל האז ומאכורו והמיו"ט כתב (ב"ב פ"ח מ"ב)  
 בכוונת יפסותא דתלמודא, מכדי כל העריות משום שאר נאסרו ל"ל לקרא למימר שאר חזין היא,  
 חלל למדרש לחזין הוא שאר האמור במקום אשר בפרשת נפלות עיין שם והדומק מוצא:  
 (טו) אשת בנך היא. שם הכתוב בלשון וסיים בלשון צנו לומר לך זו היא כלתו זו היא אשה  
 צנו, והאי דהר וכתניה לחייב עליה אף לאמר מיתח (סנהדרין י"א א'): (יז) ערות אשה  
 ובתה. ולא אמר פרוה בזה אשתך, לסורות שגם משכב המותרת שהיא אשתו ומה צדור  
 מתעצמו צדני (רמב"ן). ולי נראה דדינא ששענין בלשון זה, כי לשון צה אשתך נאמר  
 על הצה גם אחר מות אשתו, אמנם לשון אשה ובתה לא נאמר רק בשמתיין קיימות, ומצא  
 הוא דכל העריות דפרשה חייבי כריתות נינהו, ככתוב (פ' כיצ) בלשון יעשה מכל התועבות האלה  
 ונכרתו

ונכרתו, אם כן בלשון אשה ובהם זה להורות דמיוצא דכרת ליחא רק בשפתיהן קיימות, אבל הכא על זה אשמו אחר שאמה מתה, ליחא זכרת, וכמו שמוזכרין גמי זכאי לענין עונם שריפה, ומה שכתב (קדושים כ' ט"ז) באשה ובהם זאת ישרפו אותו ואחשן, דררשינן ואחשן בזמן ששתייהן קיימות ליחא ושריפה, ולא באשמה ומהן מתה; ולפי"ז יהיה מלשון המקרא הכרע לדעת הראשונים החולקים על הרמזים המצויים כרת גם בלאשר מיתה. (עי' רמז"ס פ"ב מליצורי ביהא ד"ח ובמ"מ ט"ז); אמנם אם יהיה מקום לפירות ראשון ולקמן באשרה הנה, שהכתוב מדבר גם בלאשר מיתה, אין מן המקרא חפיפה על הרמזים: שארה דגה, קרובות הן זו לזו (רש"י) אף שאין שם שם אליו וגם אין ערות אחר מקרוביו מכל מקום אסורות עליו בעבור שהן שם שם זו לזו. כ"כ המפרשים. ולא ידעתי אם כן גם בשתי אחיות במקרא שאמר זה היה לו לומר שארה הנה, לכן נראה לי דלמי קרא לאשמועינן דאשה ובהם ובה זכר אסורות עליו לעולם, וגם אחר מיתה אשמו, בהם ובה זכר ובה זכר אסורה עליו לעולם, ועל זה אמר שארה הנה, ולשון שארה אינו כאן על הקרובה, כי אם ענין הנותר והנשאר מן ההכל, כמו שארית ישראל, וכל הנשאר מהאדם אחר מותו נקרא שאר (כבישעיה י"ד) שם ושאר בין וכו', (וביחזקאל ה') את כל שאריתך, ושם שארה הנה, אף שהנה, או בה זכר, או בה זכר, אינה רק שארית הנשארת מהשםך שמתה, מכל מקום נקמתך אמת מהנה ומהה היא, ויודיע זה הספק מאשה ואחותה שמתים זה בחיים דוקא, וכלן האיסור אף בשם שארית פליטה הנשארת מהשםך, (לויק' ג' כ"ג); ואפשר שלכונה זו מלת שארה משונה בניקודה, כי השי"ן ראו' בשריא והאליף נר'י, וכלל זה שם שאר שורה קרבת משפחה, הוא ג"כ ממשם שארית ונותר הנשארים ונותרים אחרי מות קרובים כחלק הנשאר מן ההכל, ומשם זה נקראת גם אשמו של אדם שאר (לשאר) הקרובה אליו, כי רק באמצעותה יש שארית לאדם אחרי זכריו אחר תלד לו, ולולא דמחשבינא דקיומו עלי צ"י מדרשא הייתי אומר דבר שם, והוא, אחר שלמדונו דמותו, דכמו שגילתה התורה במקרא שארית דאשמו ליחא מתייבמת, דה"ה בכל העריות אם היו נשואות לאחי ונפלו ליבום שארית מתייבמת, דבר זה יחזק לנו בלשון שארה הנה, דמקרא שלפני זה ידבר מערות אשת אחיך (והיינו צדדי או אחרי מותו אם יש לו בנים), זה במקרא זה לבסר אותן הנשים דשכימי טפי לביתן נשואות לאחי, וכן אשה ובהם, ובה זכר, ובה זכר, (וגם במחשבת דמיתות פ"ג מ"ד שניק לכל העריות ולא נקוט רק הכן, כיון שהן שארית פליטה הנשארת אחר מות האם, (שמוענינו מחשבי במקרא שלפני זה) כי אין לו בנים, ולא נשאר אחרי מיתתה כ"א אשמו, מ"מ ומה היא כשמתים לך, (ואף דלדמותו הא דשאר עריות אין מתייבמות ה"א מדוקשו כל העריות לאחות אשה, מ"מ כבר כתב המדויק יוסף בשם הירושלמי, כל דבר שידועין שהוא האמת, רשות זיד כל אדם לזכרו מן המקרא): ומה היא, מ"א עלת חטאין, שילך יועלך לחטוא (רש"י), וכתב"ש (תהלים כ"ז) אחר זידיהם ומה, כל ומה שצמקרא לשון מחשבה, יש לטובה ויש לרעה, גם חרגונו שם עלת חטאין, וכבר תמה הרמזין עליו הלא כל העריות והעצרות הילך יועלו לחטוא, והוא פירש ומה לשון מחשבה, ואמר כן באשה ובהם, דכשיסבכו עם אמת שהיא אשמו יסבכו בלאשר בעבור קרבתם ומינותם, וזה שכתב שיהיה לו ומה, כענין צ"י חטוא, והר"ס צ"מ פירש ומה ענין מינוק ותועבה ומעשה רע, ובחז"ק ומה היא זו היא, ורבותינו רגילים לקרוא את הזנות בשם ומה, כחומר שטופי ומה, והיא הכנה לדעתה, ושם הוראות ומה על הזנות לא מלאהו, ונ"ל שבעמו, כי עיקר שם ומה זה, והוראתו בגייה חתימה וסתימה, כמו ואם ומה יד למה (משלי ל"ד) שפרש"י אם שמה ומה על פיך ומקמת אותו, ובענין זה לדעתי ומהי כל יעצר פי (תהלים י"ז), פי חסומי פי כל יעצר מנין דברי דמעות על לרתי הרבות, (ומהי אינו שם כי טעמו מלעיל), ומה הונח לדעתי שם הוה ומחיים על חכמים האהן והאף, ע"ש בגייה העשוי בהם לבגור חלק בחלק אחר חסידו צנצן האהן כל יסלו ויאצדו ודומה לזה, הקשורים, (יטע"י ג') על התכשופין הגשמיים, ורבותינו ישתנו הרבה שם ומה על בגייה והסתימה, (תורות פ"ג מ"ג) וזוהי הבהמה, והוא הבגור שנותנים בפי הבהמה שלא חסוך או שלא תאכל בשדות אחרות, ובחז"ק ויפתח הגומלים דאליעזר, ופי' ומהו גמליה, וכמו שורה ומה על בגייה הגומלים המעכבת מפולח טבע הדבר, הפה נמנע ע"י בגייהן מפעולתו הטבעית, והוא הדבור והאכילה, הבהמה נמנעת ע"י בגייה המנע והסגן מן הרגילה שהיא מיוחדת אליה מטבעה, ככה יורה ומה על בגייה רותנית, והוא בגייה המחשבה, כי אחרי שעלו דרעיונות האדם מחשבות שונות על דבר שזכרנו לעשות באים אופן יעשהו ובאין דרך ליחא שיליככו לחכילת חזקתו, אם אחר ששקל המחשבות המשוות האלה יסכים לאמת מהן, זה הוא סוגר את כל מחשבתו לכלי יסופו עוד רעיוניו הנה והנה, הנה הספקמה המחשבות האמת היא בגייה רותנית ומנועת את הרעיונות והמחשבות המחשבות שהיא טבע לה, זה נקרא

זוה. (דער צעשלות), כמו חמה חמור עליך. וזה הרווחנו להצין הנחת זמנו גם על האות, כי צרוב רודפי תאות הזנות ישמלדו בפעולתם המגורות כל יתגלה קלון מעשיהם צרכים, זה יסמית חרלה, וזו מתהפכת ומזהה כל חתעצב, הנה צמעייהם המתועבים ימנעו הטבעים שזכח הזות לפרות ולרבות, לכן הונח גם ע"ז שם זמנו, ר"ל סגירה ומסמיה אל כח התולדה הטבעית שמייעד האדם אליו לקיום המין. ואם נחזיק צדוות הרמזין שאין קיום המין בשאר צמר ואין התולדה לאר', נכון מאוד שהזכירה התורה בפרשת עריות לשון זמנו, שגאלה יש סגירה ומסמיה אל כח התולדה מלד הטבע, אף אם זה לא יסמית וזו לא תתהסך. ואם יח' מקום לפירות השני שכתבתי בשארית הנה, שידבר בהיתה אחת מהן אשת אחיו, שפיר אמר אחריו זמנו היא, כיון דכל עיקר מלות יצום הוא להקים שם, וזו אינה נח קיום המין, לכן חסורה להתייבם. ודע שממה דלמדיקן (יצמות ע"ח) מוזר לא חייא, נראה כדעת רמב"ן שאין קיום המין בשאר צמר. ולדברי הילקוט (מוצא צמעייה פ"ט ממומחל מת) דהא דנומזר לא חיי הוא מנביאים ואלוהי מתפללין שלא ימיו כדי שלא יתערבו בישראל חין כאן הוכחה: (יח) ואשה אל אחותה. תימה שטינה כאן מכל לשונות האמורות עד הנה בעריות שהתחיל בהן בלשון ערוה, ולמה לא אמר גם כאן ערות אשה אל אחותה לא תגלה, וגם אם רולה להזכיר לשון קימה להורות שאין קדושין תופסין, מ"מ י' לו לומר בלשון קלרה, אחות אשתך לא תקח, ולמה ל"י להאריך אשה אל אחותה, ולכן ר"ל שגא להורות שאינו מדבר, באחות אשתו דעלמא לבדה, אבל גם באחות אשתו כשהאחות חסודה כשתו, ורייט כשהיתה האחות כשואל לאחיו ומת בלא בנים, והיא נופלת לפניו ליצום, וכל הזקוקה ליצום הכי היא כאשת הינם לענין זה, שיכול לבוא עלי' בלא קדושין מה"ח, כי זו היא אשתו שהקטו לו מן האומים. ואם לא רתה להתייבם אליו דינה כמורדת על צעלה שחלל ממנו בלא כתובה, ואפי' אומרת אני חונת משלי ואשכ עגונה כל ימי חיי אין שומעין לה. הכי דכל הזקוקה היא כאשת הינם לענין זה. הנה על אשת אחיו המת בלא בנים שהיא כאשת האם הכי, אמר כאן ואשה אל אחותה לא תקח. ר"ל לא תקח אחות אשתך אף שגם היא כאשתך, ומקרה זה מוכח על מה שאמר לפני זה ערות אשת אחיך לא תגלה (והיינו צמיו או אחר מותו בים לו בנים), ומענין זה מקיים כאן ואשה אל אחותה לא תקח, כלומר אם אשת אחיך ראויה להיות אשתך והיינו צמין לו בנים, שזקוקה לך ליצום, מ"מ אם היא אחות אשתך לא תקחנה. (ואין חסונה ממה שאמרו (יצמות פ"ח) אשה ולא יבמה, כיון דקרא דלין בלתי מייצמה משמע, מנולת עליה), היינו יורה שגמלת ואשה יורה ההתמצרות אל הקודם: לצרור. כמו צרור כסף, צרור המור, צרור אבן צמרמה, שהוא שם תואר על התקשרות דברים הנפחדים יחד ע"י מטפת המור אותם יחד והאגדים זה עם זה עד שצנפים כגוף אחד שאין להם אפשרות להפחד זה מזה בלתי התרת קשר מטפתם שעליהן, ככה שתי נשים, אף שהן נכריות זו לזו ואין ציניקן שום קרבת משפחה, אם הן נשואות לאדם אחד, שגא הן קשורות יחד ומתאחדות זו עם זו להיות כגוף אחד בהשדלות שמוציא הבית והתולדה, בלתי יטלתם להתפחד זו מזה בלתי התרת קשר האישות שעליהן מן האיש, כלל התקשרות שתיין יחדיו נקרא צרור (ואחמנעפערצונדענע), וכל אחת משתי נשים האלה, להתקשרותה עם שבתה התקשרות חמידית בלתי אשכרי התפחדות צמיתקן, נקראת לרה, ומזה ובעקפתה לרה, וגם אם פנינה ומנה היו אסורות זו לזו היתה נקראת בשם זה, ולמה שאמרו (צ"ח ע"ח) דפנינה לש"ם נחבונה, לא היתה ענינה עם מנה רק לטובתה לא מחמת שגאה; וממה הכי אומר כי אות למיד שגמלת לצרור הוא צמקים מלת אח, ק"י הפעול, כמו הרגו לצרור (ש"ח ג'), האוכלים למעדנים (איכה ד'), ויקח לירמיה (ירמיה וי) שבלת"ד צמקים אח, וכן כאן לצרור כמו אח צרור, והמלה מוטעמת צרכי, ומשמש פנים ואמור, דומה למקרא (פי' ראה) ששת ימים תאכל מלות ויום השביעי עלתה, שיום השביעי מוטעם צרכי אחר אהנה, והוא משמש פנים ואמור, כמו שכתב הראש"ע שם, וכאלו אמר ששת ימים תאכל מלות ויום השביעי, ויום השביעי עלתה. ויש דומים הרבה לזה (כמו שכתב בתולדות ואח כל אחיו), וכן כאן מלת לצרור המוטעם צרכי משמש פנים ואמור, והוא אם כן מאמר בפ"ע, ומכל מקום מתקצר צמיו לענין ראשון, וכאלו אמר, אח צרור אשה אל אחותה לא תקח, ומוסף צום לאסור עליו גם לרת אחות אשה (וכפילת הר"ש על התקפות הצרכי, והיינו גם לרת לרה ומאמר ברותיו). ואלוה"ו צבות' רע"ק (בעצמה ר"ס יצמות) כתב קשה לי דלמאי צריך קרא ללרת לרה הא הרה הנפטרת בלא יצום בשארית לו באסור אשת אחיו מאציו והיא עלתה ערוה וממילא לרת לרה היא לרת ערוה דאשת אחיו מאציו, כיון דלרת ערוה דאשת ממנו כאסור עליו משום אשת אח ומאמילא לרה היא לרת ערוה ממנו, ור"ע ע"י שם. ולא צינתי, דכלל ילפוחא דללרור היינו אומרים דשגמתיצמה לאחיו השני מקמה זקס דקמא לגמרי וכי

וכי מיית לא הוה עלה חלל זיקת שני לחוד ונחילו לא היתה מתחלה לרת ערוה. כדחזין צינץ  
 פנמו דאמרינן (יצמות ל"ט א') ולקחה לה לו לאשה כיון שלקחה הרי היא כאשתו. דלא אמרינן  
 עדיין יבומין ראשונים עלה ולא חסגי לה בגט. וכן כשגירשה מותר לו להחזירה ולית זה משום  
 איסור אשת אח, וכן מדילפינן (יצמות ל"א ז') ומת אחד מהם שעליה זיקת יבם אחד ולא שעלי  
 זיקת שני יבמין, ומוקי לה בשעשה זה השני מאמר, דלא הוי זה זיקת ז' יבמין, אצל שכתבה  
 לא הוי זה רק זיקת יבם האחרון דזיקה ראשונה פקעה (ע"פ רש"י, וכתובתה דפלוניתא דתנאי  
 היא חי זיקת ז' יבמין דאורייתא) הכא נמי ה"ל דלאחר יבום השני חו לא הוי עשה זיקה דקמא  
 ולא היתה מעולם לרת ערוה, לכן נריך ילפותא דלגרו: לגלות ערותה עליה. לדעת המפרשים  
 עליה מוסב על הראשונה שלקח בקדושין גמורים, והגנינה מתנגדת לזה, ולפי הטעם מלת עליה  
 מוסב על השנייה שרואה ליקח (עי' גנינת הסעם בקרא (שלח י"ד כ"ז) הנה תלינים עלי שומעתי  
 (ויחי כ"ט ט') רצן כארי וכלבא, (ובמדבר ד' ו') ופדשו בגד כליל תכלת, וי"ל כי מלת עלי  
 כאן כענין עלי אלהים כדרך, זכתי שלמים עלי, וגדריה עלי, שענינם ההתחייבות המוטלת על  
 האדם (איינע אויף איהר ליעגענדע פקלייט) כלומר שמוטל עלי החוב להשגא אליו, כגון שהיה  
 היתה אשת אחיו המת, שמת בלא בנים והנה היא זקוקה להתיבם אליו מכל מקום לא ישאנה לפי  
 שהיא אשת אשתו, והוא ע"ד ואל אשת עמיתך לא תתן שכנתך לזרע, דמלת לזרע לרבותא חסי  
 לזרע ולהוליד ומכל שכן בשאילו לזרע ולהוליד, וכן נחריש ובקציר תשבות (כי תשא ל"ד כ"א),  
 שפירושו ע"ד הפסע למיזב הסביבה בשבת אפילו בדברים שהם חיי הנפש, ובכמה מקומות נקט  
 קרא לישא דרבותא, וכן כאן עליה ח"פ שהיה מחוייבת להשגא אליו ומכ"כ בשאינה מחוייבת  
 וזקוקה אליו; דבר זה למדתי ממ"ש (יצמות ג') עליי וזה ח"ל (שהוא מיותר לגמרי) לפי שנאמר  
 יבמה יבוא עלי שומע אני אפי' באחת מכל העריות הכתוב מדבר נאמר כאן עליה ונאמר להלן  
 עליה וזה להלן במקום מזה ואמר רחמנא לא תקח, ע"כ. הנה אסור לו לייבם אחות אשתו אף  
 שהיתה זקוקה אליו בשעת מיתת אחיו שלא היתה אז אחות אשתו, אם קדם לישא את אחותה,  
 יבמתו אסורה עליו, כח"ש (יצמות ח'), בנשא מת ומת ואחר כך נשא ח'י, ע"פ. אהני לן גורא שיה  
 המקורבול צדיקו לפרש קרא על פסטי' מוסבם אל הגנינה, ועמ"ש (דברים כ"ה) בקרא יבמה יבא  
 עליה. הנה צמלה זו ציאר הכתוב דבאחות אשה ולרעה הזקוקה ליבום קמשתעי, והא דלא הזכירו  
 צרישא דקרא, כי באמת באחות האשה עומד אין מן הנוכח כ"כ לצאר בו שאסורה ליבם אף  
 שזקוקה אליו, כי אין עשה דיבום דוחה לית שבאחות אשה שהוא ברכת, ורק צלחתה שנגד עלמותו  
 ונחרת ליבם, אחי קרא לשומעין שאסורה, כביצמות ח', ערוה ל"ל קרא כי אנטרך קרא למיבם  
 לזה, מכל מקום מרומז גם צרישא דקרא דזקוקה קמייני, מדקאמר ואשה אל אחותה ולא אחר  
 אחות אשתך כדכתיבנא. לפי המצבואר הזה, כלולים במקרא זה תלתא עניני, הא' אחות אשתו דעלמא  
 הפגויה, הב' אחות אשתו הזקוקה אליו ליבום מלד היותה אשת אחיו המת בלא בנים, הג' לרת  
 אחות אשתו הזקוקה, ועל שלשתן אמר כאן צמיי, והכוונה מתחלפת בזה, כי באחות אשתו הפגויה,  
 מלת צמיי מוסב על אשתו, שכל ח'י שיה אף אחר שנתגרשה, אחותה אסורה עליו, אמנם  
 באחות אשתו הזקוקה ולרעה, אין מלת צמיי מוסב על אשתו, כי גם אחרי מותה אסורה עליו  
 אחותה עם זקוקה, וע"כ מוסב צמיי על האחות הזקוקה ועל לרעה, שכל ימי חיי עומה עומדת  
 עליו באיסור אשת אח, אפילו אחר מיתת אשתו. זה הנראה לדעתי צריאר לשון המקרא לדעת  
 רבותינו דקרא משמע באחות אשתו ולרעה הנפולת לפניו ליבום, והוא יסוד גדול להם שעליו נבוי  
 כל חקכת יצמות. ומן החימה על המפרשים את המקרא רק באחות אשתו דעלמא, כי מלבד  
 דלפירושם יתקור לנו בחורה הכלל הגדול לרת ערוה אינה מתייצבת, גם הגנינה צמלת עלי מתנגדת  
 לפירושם, וכן ציאורם מלת ללרע לעשות את זו לרע לזו קשה מאד, דאם כן היה יותר ראוי  
 לומר ללרע כמו ולרעו אחכם, ועוד דעיקר איסור אחות אשה הוא שהיא ערוה לא מפני שישנאו  
 זא"ז, ועוד גם באשה ובתה הן לרות ולא זכר בהן ללרע, והרמז"ן רואה לייבם זה ואמר, האחיות  
 הן ראיות שהייתה אסורות זו לזו לא שהייתה לרות, והא דלא אמר כן באשה ובתה, כי הנה  
 שאר ואסורות גם לאחר מיתתה; הנה מלבד שהוא דחוק, כי גם האחיות הן שאר ואסורות גם לאחר  
 גירושן הראשונה, גם החימה עליו איך התייצבה דעתו הגדולה בזה, הלא על טעם שכתב הרמז"ם  
 באיסור העריות שהוא למעט העגבל, כי כל אחת מן העריות נמלאת על הרוב עם האיש שנאסרה  
 עליו והיא חמיד עמו צביתו, ע"ז השיב הרמז"ן, איך יתייב כרת צעבור המלא עמו לעצמים,  
 והתיר שישא האדם נשים רבות, הנה תשובתו זאת צעמיה נופלת גם על דבריו כאן, איך יתייב  
 כרת באחות אשה מפני טעם שלוש שישנאו זו את זו, והתיר שישא האדם נשים רבות, ולא יסו  
 שהייתה שנואות זו את זו, וכי הנשים אינן מרות על אחת רעים, והכחן בכוונת המקרא כדעת  
 רבותינו



רבותיו: (יט) ואל אשה. בעריות הקדמות אשר צננו ערות חניך כלתך לחותך, וכאן לא אשר ואל אשתך, ונראה לי דאם כן היה משמעותו לחיבור נדה אינו חלל בין איש לאשתו, ולא באשת חצרו, ולא צנוניה, לכן השמיט הכניי ואמר סתם אשה, שכולל גם אשת חצרו, שהבא עליה חייב משום נדה נוסף. על חיבור א"א, וכולל גם הפנויה, שהבא עליה חייב משום נדה נוסף על חיבור קדש ואיבוד עשה דרך ע"י קדושתן התירה התורה הנעילה. כי שם אשה כולל בין נשואה בין פנויה כשם איש שכולל בין הנשוי בין הפנוי, כמובח מנחה מקראות, ולזה אמרו על אשת יפת תואר אפי' אשת איש. ומלמדי צ"ה כדברי נחשו' הריב"ש סי' תכ"ה, ע"ש וצ"ד ססי' קפ"ג בתפארת ישראל ובסדרי טהרה: (כב) ואת זכר לא תשכב. רבותינו למדונו מכאן אזהרה לשוכב ואזהרה לנשכב, קרי ציה נמי לא תשכב בנפגעל, הסי"ן קמולה והכ"ף לר"י (ובכריתות ד' ג') איתא קרי ציה לא תשכב בנפגעל, וראיתי להחכם רמ"ק שכתב בספר העוין שאין כוונת רבותינו בזה לפרש כן המקרא, יע"ש. נדמה לעיניו שהיה כוונת רבותינו בזה לשנות נקודת המלה מן הקל אל הנפעל או אל הפעיל, לכן אמר שאין דבריהם חלל בדרך רמז ואסתמחא, אמנם המעיין שם בנקודת החלמוד יראה שהיה דרשה גמורה, ואין טענה ממה שאמרו קרי ציה לא תשכב או לא תשכב, כי אין כוונתם בזה לשנות הנקודה רק לעורר על שני המונח (וכמו שהעירתי במה מקומות על לשון המורגל בדברי החלמודים באמנם אל תקרא כך חלל כך), וכאשר נחקר על עיקר דבריהם יראה נעילת שדריהם חלה מיוסדים על אדני הלשון, כי כל אחד מהפעלים בלשון עברי יש לו פי שנים בהוראתו, הא' פעולה ענמית (זעלבסטטאטיבאטיב), והב' פעולה מנסצת (ווירקונג פערזאלטאטסענדע) והוא כשיש כח בחדש למנוע את חצרו מפעולה ולא ימנענו, כמו מה חלעק חלי (בצנחל) שפי' תניחם לנעוק כחש"ש, ולפי"ז מלות לא תשכב יש לפרשו באחד משני פנים אלו, אם פעולה ענמית והוא הבא על הזכר, ואם פעולה מנסצת והוא המציא זכר עליו שלא ימנע את חצרו מלפעול, ובד"ז הוא דומה להפעיל, והוא שאמרו קרי ציה לא תשכב בזה למנוע שלא נפרש מלת לא תשכב לפעולה ענמית לבד, עד שלא יהיה אזהרה רק לשוכב, אבל גם פעולה מנסצת וכללה גם כן אזהרה לנשכב; ובזה נפתח לנו שער ציה דעת רבותינו במקומות אין מוסר באמנם אל תקרא כך חלל כך, ולדוגמא נעתיק חז"ה מהם, צפ' בני העיר אל תקרא ולמשנאי חלל ולמשנאי, וצפ' ר"א דמילה ומי איכא למ"ד אשה לאו בת מילה היא והא כתיב ותקח לפניה לור קרי ציה ותקח, והא כתיב ותכרות קרי ציה ותכרות, ובמדרש חזית לדיקים ירשו ארץ וישכנו לעד עליה דרשו וישכנו כמו וישכנו, וכן והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי ושמעתיו אל תקרא ושמעתיו חלל ושמעתיו, ובצ"ר פ"ח אל תקרא ושמעתיו חלל ושמעתיו, ובפ"ק דמגיגה למען ילמדו קרי ציה ילמדו, ובפ' הנחנקין והיה האיש אשר לא ישמע, קרי' ציה לא ישמע ובפרק כל הנחנקין דרשו לא תנאף כאלו כתיב לא תנאף, ובפ' ערבי פסחים לא תשא שמו לשוא קרי ציה לא תשא, ובצ"ר פ' כיצ' והאדם ידע כמו הודיע, וכן צפ"ח כי יודע ה' דרך לדיקים הודיע דרך לדיקים, ובפ' י"ד עתה ידעתי כמו הודעתי, (בכורות ל"ג ע"ב) כל מוס לא יהיה זו קרי ציה לא יהי; צבל מקומות חלה אשר בהשקפה ראשונה הם תמוהים איך הרשו לעצמם לשנות הקריאה ולהחליף העמוד ביואל, אבל כל דבריהם חלה מיוסדים על אדני חכמת הלשון וכמו שכתבנו, שכל פעל בלשוננו יש לו פי שנים בהוראתו, אם פעולה ענמית או פעולה מנסצת, ובאמנם אל תקרא כך חלל כך, כוונתם אל תנחן זו פעולה ענמית לבד כ"א אמנם גם פעולה מנסצת, ויש עוד דרך אחרת בזה, כי יש הרבה תיבות בל"ק שהמונחם בפעלים ואינם פעלים באמת, אבל יתבאר בשמות, כמו חן מלה ולא תשז (ירמיה י"ז), שמלת תשז הוא בשאר מקומות פעל עתיד לנכח ולנשאת, וצ"ע שם פירושו תשא מיושבת (צעוואלגע זיין), ובדמיון שם אסתמחא, וכן מתקן ה' לא תשז (שם כ' י"א) דתרגומו לא תסתמחא, וכן לא תשז ארבעים שנה (יחזקאל כ"ט), וכמו שלפני רש"י שם (ויריד צעזעלטו זיין), וזהו הענין שמלת דבר ה' בהושע, שמלת דבר הוא פעל עבר צבל המקומות, ורש"י יצינו ע"ד השם כמו דבור, וכן בראשית ברא שלל פי' רש"י לפעל עבר רק לשם דבר כמו בריאה, ויש דומים הרבה לזה (כמ"ש בזהאזינו חלל שחת לו), וכן לא תפרכו ולא תמותו ועל כל העדה יקנוף, תרגומו יהא רוגזא, וענש"ט, והנה לשמות חלה שמונחם בפעל יתבאר במונח מליאת השם, ר"ל שהענין המכוון בשם זה יהיה מלי, הכי נמי יש לפרש מלות לא תשכב לשם שמונח פעל וענינו לא תהיה ענין השכירה (עם זאָלל קיין צייטלאך זיין), וכלל זו א"כ אזהרת הפועל השוכב, ואזהרת הנפעל הנשכב, ח"ש קרי ציה לא תשכב. ובד"ז יתבאר ג"כ מאמר. שכן לא תזרע כלאים, דלר"ע אף המקיים כלאים לוקה (מכות כ"ג ע"ב) דמלת תזרע יש לפרשו ג"כ באחד משני דרכים המכריז, אם פעולה מנסצת או לשם שמונח פעל, וטעם לא תזרע לא תהיה ענין הזריעה (עם זאָלל ניעט געזאָעט זיין), והיינו המקיים כלאים

כלאים, ולפי"ז אין דרשת ר"ע עוקרת לשון המקרא מפשטי, ומ"ש בתלמוד תקיים מנין תל כלאים שדך לא (יעו"ש וברש"י), אינו אלא לסימנא בעלמא, כי באמת דרשה זו מונעת בלשון המקרא עלמו. ורע דר"ע דמפרש לא חזרע למקיים כלאים, הוא צעגמו מפרש אחרת לא תשכח גם לנשכח, ושניהם גם בדרך אחד יבוארו ומוסכם עם עומק הלשון, והוא הוא ר"ע דרש (סוטה פ"ה) כל אשר בתוכו ימלא אינו אומר ממלא אלא ימלא לטמא אחרים, ע"ש. הנה יפרש מלת ימלא לפעולה סבוצית גורם טומאה לאחרים, והוא אם כן מוסכם עם דרכי הלשון כאשר יאמרו גם כן רדפי השפט על ושב ה"א את שנוחך, שטעם ושב השיב, ויש דומים לזה הכזה, וזה עדות על כלל דעת רבותינו שהיא צריכה על יסודות הלשון; מי יחן! ונזין בכל המקומות את דבריהם לאמיתתם, וחסור תלומה המתמכמים, וישתו כולם בלמאון את דבריהם: (בבא) כאשר קאה. מלת קאה שהטעם זה למטה קאה מחד דקדוק (עי' ר"ש צ"ח), ואמר רש"ל יש ציוני המורה על העמיד הקרוב לבוא כמו הכך שוכב עם אצותך, הנה אכני מות, איכני עובר את הירדן ואחם עובדים, מוריש אותם מפניך, הגויים האלה אשר אתה יורש אותם, רחל בתו צאה עם הללן, ומלת קאה כאן הוא מן הנוץ הזה, וטעמו כאשר היא עתידה להקיא עוד מעט, וכן ואחם הוא להם למלך, ענינו עוד מעט תמלך עליהם, וכן ויולדת בן הוא ציוני המורה על העמיד הקרוב וטעמו את עתידה ללדת בקרוב:

**יח (ב) קדושים תהיו.** היו פרושים מן העריות ומן העצירה שכל מקום שאתם מולא גדר ערוה אמה מולא קדושה (רש"י), אבל צהרות כהנים רחיתי סמם, פרושים תהיו, וכן שנו שם, והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ה', כשם שאני קדוש כך אתם תהיו קדושים, כשם שאני פרוש כך אתם תהיו פרושים. ולפי דעתי אין הפרישות הזו לפרוש מן העריות כדברי רש"י, אבל הפרישות היא המזכרת בכל מקום בתלמוד שבעלי נקדשים פרושים, והענין כי המורה הזהירה צעירות וצמאכלים האסורים והתירה הציאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין, אם כן ימלא בעל החמירה מקום להיות שטוף צומת אשתו או נשיו הרבות ולהיות כסובאי יין וחוללי בשר למו וידבר כדלנו בכל הנצלות שלא החזר איסור זה צמורה, והנה יהיה נצל צרות המורה, לפיכך צא הכתוב אחרי שפרט האיסורים שאסר אותם לגמרי, ולזה בדרך כללי שניהם פרושים מן המותרות, למעט צמטגל כענין שאמרו שלא יהיו תלמידי סממים מורים אלא נשוחיהן כחכמיהן ולא ישמש אלא כפי הדרך צקיום המורה מוננו, ויקדש עלמו מן היין צמיעותו כמו שקרא הכתוב המור קדוש, ויזכור הרעות המזכרות מוננו צמורה צמ ובלונו, וכן יפריש עלמו מן הטומאה אעפ"י שלא הזהירו מוננה צמורה כענין שזהירו צגדי עם הארץ מדרם לפרושים, וכו' שקרא המור קדוש צמורו מנומאת המה גם כן, וגם ישמור פיו ולשונו מהתגעגל צרצרי האכילה הגסה ומן הדבור הממאס כענין שהחזר צמורו וכל פה דובר כבלה, ויקדש עלמו וזה עד שגייע לפרישות כמו שאמרו על ר' חייא שלא שח שיחה בעלה מימינו, צאלו וציואל צהן צאה המורה הזאת הכללית אחרי שפרט כל העצירות שהן אסורות לגמרי, עד שיכנס בכל זאת הוואה הנקיות צידיו וגופו, כמו שאמרו והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים אלו מים אחרונים ע"י קדוש זה שמן ערב, כי אעפ"י שאלו מלות מדבריהם עיקר הכתוב צכיואל צזה יזהיר שניהם נקיים וצטורים ופרושים והמון צני אדם שהם מלכלכים עלמם צמותרות וצכיעורים, וכן דרך המורה לעצור ולכלול צכיואל צזה, כי אחרי אזהרת פסטי הדיין וכל משא ומתן צצין צני אדם לא תגנוז ולא תגזול ולא חורו ואחר האזהרות אחר בכלל ועשית הישר והטוב, שיכנים צעשה הישר והטוב, וכל לפנים משובת הדין ללון חכמיו, וכן צצצת אחר המלכות צללו והטורים צעשה כללי שנאמר תצרות, וטעם הכתוב שאמר כי קדוש אני ה' אלהיכם לומר שאנחנו נוכח לדבקה צו צהיותינו קדושים, והנה הוא זה כענין הדבור הראשון צי הדברות (הרמב"ן); ושפיר טען ע"ז צקצין אהרן, כי מי שאומר עלמו צמותר לו זה חסיד יקרא לא קדוש, והקדושה היא מדרגה למעלה מהסידות. ולזה לדעתי מה שכתבו חז"ל צמותר פרושים תהיו הוא לצאר לנו גדר הקדושה, שהיא היותו פרוש מכל הנאה גשמית, חה. שזהותו פועל מהבטמות המותר לו והמותרת לצד יעריך להיותו פרוש צעת הפעולה שלא ישחק צו שום הנאה ועצרות גשמית, ולא יתעורר אלי' למלאות תאוה גשמית כלל, אלא יתעורר אלי' צהתעוררות שכלי לקיים מינו או אישו כפי הפעולה שיעשה, ולקיים מלות צוראיו, צאומם שהוא פועל בכלים חומריים פעולה שכלית, וזה יקרא שכלי הפרוש מהגשמיות מכל וכל, ולזה כיונו צאומם קדש עלמך צמותר לך, לומר שצמותר אשר יפעל יקדים ויפריש עלמו מלשחק צו שום עצרות והנאה גשמית כלל, אלא יפעל הפעולה מהתעוררות שכלית, ואיש כזה קדוש יאמר לו, ועז"ל צכינו הקדוש צצעת מיתחו כשוקק אלצעותיו, גלוי וקדוע לפיכך שלא נהניתי אפי' צאלצב קטנה, וזה שכתבו צאומם כאן פרושים תהיו וזה מוסב לכל מה שנאמר צמורה, כי רוב גופי מורה תלויים צאומם